

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџира

Година 4 • Број 8 9. мај 2019.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 4 • Број 8 • 9. мај 2019.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарију:
Бранислав Иванковић

Насловна страна и
илустрације:
Крстан Кићо ПЕТРОВИЋ

Број финансирао:
Ненад Јање ЈАЊЕТОВИЋ

**Крајишке
нобине**

Афоризми о писцима

Роман по роман – скрибоман!

- Бацио је душу. На папир!
- Покварили смо језик, држећи га за зубима!
- Чињеница да су писци моје епохе дисиденти, говори о епохи, а о писцима говоре дела!
- Кад се писцу испира мозак, тражи се прочишћено дело!
- Ја вам ништа не замерам, колега, сем тога што сте до сада написали!
- Са пером у Бога!
- Песници знају свој дуг. Али о дугу морају обавестити народ!
- Писци у облацима имају главу пуну хелијима!
- Док је жив писац аутобиографије, има шансе да је изда!
  - У празним стиховима јечи поезија!
  - Писцу када долази до гусе, долази изнутра!
  - Јеретик и на задату тему мисли својом главом!
- Велике националне теме најлакше постају промашене!
  - Хоћетели да вам кажем шта мислим о вашој књизи или ћете да останемо пријатељи!
    - Књигу моја, пређи на другога!
    - Пиши као што ћеш одговарати!
    - Роман по роман – скрибоман!
    - Пиши дубоко!
  - Самољубив писац умишља да живи живот који је он сам измислио.
- Писац који објашњава шта је хтео да каже није се усудио да то напише!

Милован ВИТЕЗОВИЋ

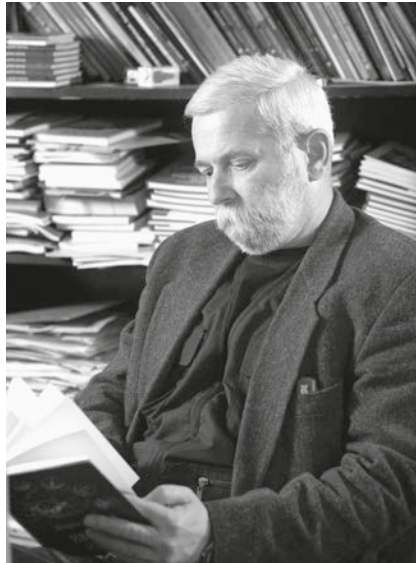
In memoriam: Миленко Стојичић, књижевник

Остали смо без интервјуа...

Сједим у нашем „Снеку“. Ту смо, у последње вријеме, често разговарали, чешће него ли ико од наших књижевних познаника. На Твојој столици су двије књиге: Миленко Стојичић: „Прилог мистерији шаровите приче“ и Миленко Стојичић: „Милан Будимир, умовидац“. Поводом њиховог изласка из штампе договарали смо интервју за „Сутра“, али нешто нам вријеме није ишло на руку: у петак сам телефонирао и молио Те да уговорени интервју буде коначно одржан у понедељак на шта си пристао вајкајући се да је унук Давид нешто био нервозан, па га ниси могао тек тако „препустити“ другима. Одлично знам шта то значи јер имам унучад већ деценијама, колико ме у граду многи познаници зову – Деда. Али, ето, у понедељак се нисмо срели: кобна је субота, 11. мај 2019. прекинула све наше могуће даље договоре!

Преписујем из наречене књиге „Милан Будимир, умовидац“ кратку биографију: „Миленко Стојичић (1956), пјесник, прозаик, критичар, антологичар... Основну школу и гимназију похађао у Мркоњић-Граду, југословенску и општу књижевност у Београду. Уредник на Радију РС. Објавио четрдесетак књига романа, приповједака, пјесама, антологија... Члан Пен-центра и УКРС... Превођен... Награђиван...“

У тај петак када смо се чули телефонски нисмо се сусрели из разлога што си, уз сву ту бригу о унуку Давиду, морао завршити обје своје емисије. „Култура у огледалу“ и „Разговорник“. Прва је, наравно, ишла уобичајено, у петак у 20 сати, а у недјељу навече емитован је последњи Твој „Разговорник“ који је, гле судбине, посвећена првим Сусретима

младих писаца „Козара 64“. Повод је, дакле, 55. година Књижевних сусрета на Козари, који су данас једна од најзначајнијих пјесничких манифестација на овим просторима, а у емисији су говорили Скендер Куленовић, Стеван Раичковић, Вера Црвенчанин, Владимир Крчковски, Драган Колунџија, Стеван Тонтић, те моја маленкост. „Разговорник“ си завршио Стевкином пјесмом „Сунцокрет или метак луталица“, посвећеној Младену Ољачи, а гдје се,

невјероватно, подцртава смрт... Уокружење смрћу нас је, заиста, оштетило утолико што је „Сутра“ остало без жељеног и уговораног интервјуа, а ми сви без врсног писца.

Владимир Крчковски ми је казао да сте, разговарајући о првој „Козари“, разговарали и о Данилу Кишу: тражио си да ти пошаље понешто о оној, 1986. години када је Киш добио награду „Скендер Куленовић“ и он Ти је послао разговор Љубе Јандрића са Кишом, јавно вођен, приликом додјеле рударске награде великом писцу. Има ту и десетак фотографија, а што је, потом, наш добри Владо послао на мој имејл. Хвала му на том дару и на подсјећању како је то тада било, када смо већ 35. година „удаљени“ од оног Твог сусрета са Кишом на Козари. Обећавао си завршити роман о Кишу, гдје би Ти та „грађа“ била корисна. Не знам колико ће мени бити од користи будући да сам, авај, далеко од могућности писања било шта о великом Данилушки Кишу.

Сад када се дружите горе, нека вам је обојици слава и Хвала!

Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

ОКАЈ МИ СТИХ, СТОЈИЧИЋУ

Молим те, окај ми страхом изњедрен стих
Из РАЗГОВОРНИКА о Козари, Ољачи, нама
Лијепим присјетницама, даље, у наставку
Еглена... топлих упричаних присјећања... о
Нашим неумрлим, рјечитим величинама
Које прашина с полица изгони у одразе
Огледала наших, све црњих, окрњених дана

ОКАЈ МИ СЛОВА СТИХА У ГРИЈЕХУ
РЕЦИ СКЕНДЕРУ ДА СМО У ЛЕЛЕКУ

(12. маја 2019. послје емитовања
задњег „Разговорника“)

Мој став

Језик као тољага

(Шта је то говор мржње и одакле присуство међу нама?)

Ранко Бугарски у књизи: Језик у друштвеној кризи, наглашава да „говор мржње нимало не мари за историју, етимологију, семантику - он језик употребљава као тољагу“. Ова сликовно сугестивна формулација има један битан недостатак. Она се искључиво бави односом одређеног типа говора према језику и тако остаје у домену лингвистике, занемарујући, при том, суштину проблема: мржњу по себи, која га је изнедрила. Наиме, говор, о коме је реч, је израз мржње, и као такав, егзистираће све док мржња траје.

Следи закључак: говор мржње може се превазићи само анулирањем мржње, док је његово формално превазилажење, на чему инсистира ткз. Међународна заједница, односно њен мањи део, у ствари, опасније и од саме мржње, јер „гурањем мржње под тепих“ она постаје неконтролисано жариште нових сукоба.

Андрић у приповеци: Писмо из 1920. године, наглашава да је „одувек у босанским грађанским круговима било доста лажне грађанске учтивости“. Што „прикрива (...) мржњу, али је не уклања и не спречава у растењу“. Да је у праву најбоље илуструју крвави распади две Југославије.

Проблем је, нажалост, поставио још Вук Караџић у тексту: Срби сви и свуда, који ни Срби ни они други нису савесно прочитали. А у поменутом тексту Вук експлиците каже: „(...) Кад човјек помисли, нпр.: да Маџара има и Римског и Калвинског закона, па су сви Маџари, или да Нијемаца има и Римскога и Лутеранскога и Калвинскога закона, па се опет сви зову Нијемци; мора се чудити како се барем ови Срби закона Римскога неће Срби да зову“.

На простору бивше Југославије „савремени национализам“ није тријумфовао „над конфесионалним разликама

и застарелим предрасудама“, како се надао Тома Гулус, лик из Андрићевог романа: На Дрини ћуприја. Језик је на простору Балкана, под утицајем исламског и католичког прозелитизма, престао бити основни знак националног идентитета, синоним за завичај (домовину), јер то није одговарало бившим окупаторима југоисточне Европе: ни оним са Истока, ни оним са Запада.

Вешто користећи светосавску организацију православних цркава на националној основи, насталу из потребе да се у кризним временима очува идентитет православних народа, они су наметањем своје религије окупираним народима мењали њихово национално биће да би их тако асимилovali. Наиме, на простору бивше Југославије, стицајем историјских околности, стављен је знак једнакости између вере и нације. Ту чињеницу су пре културне елите, схватили народни певачи, па уз гусле нису помињали исламизацију него турчење.

Поред Турске прозелитизмом су се служиле и католичке земље, првенствено: Аустрија, Мађарска и Млечи. Према Матавуљевој приповеци: Пилипенда, прелазак у католичанство у Аустро-Угарској означава је изразом: „уписати се у царску вјеру“.

Павле Ивић у књизи: Српски народ и његов језик, тврди да национално изјашњавање српских ренегата по верском критерију „носи, бар у европским релацијама, карактеристику историјског униката“. Међутим, Алија Изетбеговић нам у Исламској декларацији открива да су „националне идеје у муслиманском свијету неисламске по свом поријеклу“, а једина кохезиона снага је ислам, који није нација, али јесте један вид наднације. Дакле, неке научне резултате, засноване на европоцентризму, треба преиспитати да би се дошло до пуне истине, коју светски моћници никад нису желели, јер би их она спречавала да свет уређују по својој мери.

Али вратимо се на простор бивше Југославије. Према лингвистици XIX века, када је језик сматран битном одредницом националне припадности:

штокавци су сматрани Србима, чакавци Хрватима, а кајкавци Словенцима. Дакле, Босну и Херцеговину у којој се говорило искључиво штокавским наречјем, прозелитизам турских и аустроугарских окупатора претворио је у мултиетничку земљу, односно, по мишљењу Андрићевог Макса Левенфелда, у земљу мржње и страха. Али кризне ситуације откривају нам да су муслиманима Хрвати ипак били ближи од Срба. На пример, у Другом светском рату прихватили су да буду хрватско цвијеће, а на почетку минулог верско-етничког рата ХДЗ и СДА, као општенародни покрети Хрвата и Муслимана, повезали су у Сарајеву заставе. Разлог таквог односа треба тражити у томе што су Хрвати штокавци, као и они, преверавањем променили и националну припадност. На такав закључак упућује и Јагићева теза да су „Срби католици само друго име за Хрвате“, коју је изнео 1865. у чланку Заслуге Вука Стефановића Караџића. Наиме, Муслимани су се надали да ће их Хрвати, због сличности ситуација у којима се налазе, боље разумети од Срба. Али то надање није се остварило, јер су им интереси

били супротстављени. У ствари, и једни и други прижељкивали су да Босну и Херцеговину приграбе искључиво за себе. Хрвати су маштали о Хрватској у ендехазијским границама, док су Муслимани маштали о Босни и Херцеговини као исламској држави, у којој не би било места, не само за Србе, него ни за Хрвате, јер - како у Исламској декларацији открива Алија Изетбеговић - „ислам јасно искључује право и могућност дјеловања било које стране идеологије на свом подручју“.

Босну и Херцеговину у земљу мржње и страха претворили су источни и западни завојевачи тако што су политиком прозелитизма учинили да се, како у писму из 1920. године каже Макс Левенфелд, „велике светиње“ босанских људи налазе „иза триста река и планина“, а „предмети (...) одвратности и мржње ту поред“ њих „у истој вароши, често са друге стране (...) авлијског зида“. Наравно, ова констатација не односи се на Србе, јер су, захваљујући Светом Сави, још у XIII веку добили аутокефалну цркву, односно аутокефалну духовност.

Предраг Гуго ЛАЗАРЕВИЋ

ХЕЈ НОВАЧЕ

Пролеће је, оре Новак
Прадједовску земљу плитку
И да није њему спала
Не би био на губитку

Док он оре, гавран гаче
Нови рат је на видуку
Ваља у рат, хеј Новаче
Хеј Новаче, Хеј Новаче

Оставио Новак рало
Па шарену торбу врти
Са својима се поздравио
И кренуо путем смрти

Куда му се ићи дало
Оде Новак ратовати
И ратова у три рата
Рат потраја три године

Остаде му мушко чедо
А изгуби оба брата
Никад Новак не врати се
А потомак, гле, Новаков
Исту ону врану слуша
Док он оре, она гаче
Све је старо, смрт је нова
Ваља у рат, хеј Новаче
Хеј Новаче, Хеј Новаче.

Потомства му не остаде
И таај оцак сад не пуши
Временом се све заруши
Коров покри рушевине
Само онај гавран гаче
Мртве мушке зове главе
Ево опет, понавља се
Све је старо, смрт је нова
Ваља у рат, хеј Новаче
Хеј Новаче, хеј Новаче

Мирко А.МАРКОВИЋ

У З'О ЧАС ГА ПОМЕТНУО

-Који су ти јади, што се човрндаш ту к'о вртоглаво шиљеже, осмјехнух се прилазећи Максиму.

-Ама, не питај за мојумуку. Пођох јутрос да посијечем онај дуб у Враничину долу и пометнух ту жагу; свратих, да опростиш, ту порада себе, и кад се вратих-ниђе жаге. К'о да у земљу пропаде. Чини ми се да се не забавих ни колико би чојек попушио цигар дувана; шта би с њом, куд се ћеде, сами Бог зна. Не зна ни он; овђе је умјијешао прсте Сатанаило.

-Вала, ако ће бити и Сатанаило, имао је право. Куд си пошао да сијечен онакав дуб и ону љепоту. Имаш ових суварака и кукрица колико хоћеш, а ти бацио око баш на њ.

-Ама, право ти кажем жао га је и мени. Али, смета ми. Онај до ми је добар за кромпира, али куда његов хлад прихвата, нема ни шмањка под цимом. А уз то, има у њему трактор дрва. И покојном оцу је сметао, и да је имао жагу, давно би он у шпорету завршио. Што, да га не би сјекиром посјекао?! Ко би на ону силу ударио. Но, ево нећу ни ја – с неком тугом у гласу рече Максим. Би ми га жао. Сневеселио се весељак па се само окреће око себе, врти се као да ће је наћи.

- Реци ти мени, зађох ја, да није туда случајно пролазио У з'о час га пометнуо.

- Ко ти је тај? - упита Максим.

- Како не знаш? Па Л. Њега зову У з'о час га пометнуо. Чим неко нешто пометне, тог часа га нестане. Здипи га он. Зато га тако и зову.

- Не знам. Нијесам никога видио, па не могу душу гријешити. А и како бих га видио кад сам био иза зида. А што Л. тако зову? Сједи да запалимо, сад ми се не преша. Немам куд ићи без жаге.

- Е, мој Максиме, у шта, јадан, стариш? Педесет година један другоме називате добро јутро а не знаш да тај само звијезде с неба не би скинуо. Кажу неки да је он некакав клептоман, да, бива, није

свјестан да то ради. Пушти ти ту причу. Клепне тај што стигне. Не смије човјек ништа пометнути ако је он ту близу и ако то види. Та, је ли прошле године Стевану стио косу с водијером и гладалицом да дигне. Легао Стеван мало да одмори испод оног трна и објесио косу онако о грану. Преварио га сан и мало дремнуо. Наиђе Л. и полако скине косу и водијер с трна и крене према ономе свом кртолишту. Мало је фалило да замакне иза оне главице. Срећом Стеван се тргнуо иза сна, видио Л. да носи косу, па завичи: „Куд ћеш то с мојом косом?“. Али тај се лако и брзо снађе: „Ама дошао да извадим мало кртоле, но не могу од циме и травуљине, па шћедох да оно мало покосим. Виђех косу па не шћедох да те будим. Та, вратио бих је одма“. „Знам, све ти враћаш поштено, али с полицијом“, рече му, Бога ми, Стеван. Него послушај ти мене. Ништа ти њега не питај, него, благо мени, иди ти лијепо у полицију. И пожуре. Ако заноћи код њега, тешко ће је и полиција пронаћи.

- Бога ми добро велиш. Не смијем дангубити.

Врати се Максим кући, не казује ништа жени, а дјечи никад није ни подносио рачун. Мада су га комшије сматрале добрицом, није у породици био такав. Хтио је да буде ауторитет. И био је. Његова се морала слушати. Истина, Госпава, жена му, знала је да му понекад противуријечи, али он је то брзо прекидао. Довољно је било да је препријечи погледом. Ни сада се није усуђивала да га упита куда се тако набрзину спрема, што се вратио из Враничина дола, у који је јутрос пошао, гдје је оставио жагу... Чула је како, док се спремао, некоме нешто пријети. „Стући ћу ја, Кашљуцало, теби рогове“. А Л. је звао Кашљуцалом, јер је имао обичај да се накашље кад би се приближавао неком предмету који је намјеравао да дигне. Накашље се, па ако се нико не јави, значи да је слободно, да не-

ма ту никога. Додуше, и други су га често тако звали. Тако га је звао и командир полиције код кога је сад пошао.

Не затече командира у Станици. Рекоше му да је отишао на неки увиђај и да га сваки час очекују. И, уистину, појави се брзо.

-Шта је, Максиме, да опет Кашљуцало није нешто оплијевио?

-Не знам, господине – тихо ће Максим – не смијем ја ни у кога упријети прстом. Колико знао, толико грешан био, али неки ми људи предложише да дођем овамо, па ево... Нестаде ми жага.

-Каква је била – упита командир. Која је марка?

-Нова, господине. Три овце сам дао за њу. А која је марка, то ти, тако ми Бога, не знам казати. У продавници ми предложише да њу купим јер је најбоља.

-Добро, иди ти кући, а ми ћемо брзо за тобом.

* * *

Л. је пред кућом на цјепалу правио неке виле кад се појавило полицијско ауто. Из њега изађе командир Глиша и његов помоћник.

-Е, кад је неко вриједан - огласи се Глиша прилазећи Л. – он увијек има посла.

- Увијек, господине командире - дорани Л. - На селу те увијек нешто себи призива : кућа, шта-ла, њива, ограда... човјек не стигне ни поштено да руча. Нијеси завршио један посао, онај те други зове. Ако ми вјерујете, још нијесам ништа zaloжио а већ четири сата. Ни кафу нијесам попио. Али, сад ћемо. Улазите у кућу да кафендишемо и ракијамо. Ви бар имате времена ако га ја немам. Узех да отешем неке виле, остао сам без лијеса, а прешније би ми било да намирим нешто дрва. Купих јуче неку жагу па мишљах да је опробам каква је.

-А гдје је купи Л. - упита Глиша.

- Код Шпира. Он ми је нахвали да је добра, па видјећемо.

- Па ја га прекјуче питах за жагу, хтједох старом да купим, а он ми рече да их није набављао има

два мјесеца. Де да видимо каква је та што си је купио. Е, Шпиро, Шпиро, за мене нема, а за Л. има.

- Ама шта имаш гледати- збуни се Л. и доби неку блиједу боју у лицу. Ја сам стална Шпирова муштерија – хтједе Л. да окрене причу у други колосијек.

- Ајде, Л., донеси је да је видимо - сада већ озбиљније затражи Глиша.

Л. крену према подруму. Пође и Глиша за њим. Иде Л., а не иде му се. Пипа се по џеповима као да тражи кључ. „Ама, ће сам га оставио, таман ћу га изгубити какав сам шепртља. Ану, Илинка, види да ми није ту неће кључ од подрума“.

- Не знам ти ја ни за какав кључ- обрецну се жена. Шта тражиш сада од мене, а не даш ми ни повирити тамо. Као да ти је злато у подруму.

Мува се Л., окреће се око себе, као да га тражи негдје на земљи.

- Ама – сад се обраћа Глиши – немаш шта видјети. Жага као све жаге. Показао бих ти, али ево нема кључа. Боже, јесам неки сметењак, шта сам урадио од њега. Мора да ми остаде у оном прслуку што ми је остао у торарици.

- Полако, Л., наћи ћеш га ти. Нешто си ми се много збунио- вели Глиша.

Види Л. да нема куд-камо, извади кључ из џепа на прслуку и приђе вратима. Руке му дрхте и никако да утисне кључ у браву. Глиша се окреће свом помоћнику и смјешка се. Зове га да и он приђе.

Конечно отворише врата. Указа се пред њима крцат подрумалатки и лијеса. На греди од подрума висе двије косе. Глиша погледом шара по просторији, али не види жагу. У самом ћошку примијети неки џак. Прво га ћушну мало ногом, а ондасе саге и отвори га. „Па, ево ти те жаге, мој Л., мој Кашљуцало“.

-А, јес, ту сам је склонио даћеца не дирају. Могу се нагрдити.

Глиша је извади из џака.

-Па, човјече, теби је Шпиро продао неку стару жагу. Видиш да ова није нова, да је њоме већ пилао. Јес нова, али њоме је, брате, рађено, прљава је. Што бар нијеси очистио ову пилоту с ње. Де, Л., да се више не играмо скри-

Фото-стоп

Евити плакета за најбољу причу

Млада пјесникиња Евита Бојковац ученица из Дрвенте, иначе члан Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ из Бања Луке, за причу „Каменчићи“ и као најмлађи аутор, добила је Плакету за учешће на књижевном конкурс „Planjakhovo pero 2018“ за најбољу причу за дјецу и омладину у конкуренцији од више стотина пристиглих радова. Заступљена је и у књизи „На крилима змаја“, а чији је приређивач и издавач Издавачко-штампарска кућа „Planjakh“ Тешањ. Промоција зборника, у којем је заступљено 42 аутора, одржана је на 31. Међународном сајму књига у Сарајеву од 17.04.2019 до 22.04.2019. године.

С.П.

валица. Кажи одакле ти је и чија је. Ми већ знамо, јер нам је човјек дошао и пријавио да му је неко дигао жагу. Да случајно није твог комшије Максима? Ајде пошаљи неко дијете по Максима да дође. Ако буде његова, он ће је познати.

Л. је био притјеран уза зид. Видио је да је ухваћен у лажи, али опет је покушао да се извуче. Признаде да није његова жага, да је није купио, али није је ни украо. Јутос је, вели, пошао да одбије краве у пашу и нишао је на путу на ту жагу. Размишљао сам шта да радим. Ако је оставим ту, неко ће наићи и узети је и неће јој се никад за стрв сазнати. Узећу је, кажем себи, па дако се јави тај ко је изгубио. Та, не мислите зар да бих је, не дао Бог, сакрио. Није то дуванска кутија да је можеш сакрити.

-Добро и велиш, Л., да је није лако сакрити, но ме чуди како је тако лако неко изгуби. Та, није жага дуванска кутија.

У међувремену, док су Глиша и Л. распредали причу шта је лако, а шта је тешко, Стиже Максим. Глиша му показа жагу и упита га је ли то његова. Максим се обра-

дова кад видје своју жагу. Сјети се огромног дуба који је требало да посијече. Који би га ђаво-каже-сјекиром оборио. Не би за цијели дан. „Јес, моја је жага, него, Л., тако ти Бога одакле код тебе? Ама, господине Глиша, пометних је и одох мало устрану, и нијесам се задржао колико би попушио цигар дувана. Окле се он ту обрео, како је диже, куд ли у часу нестасе, никако ми не иде у главу. Ама, никакав му мађионичар није раван. Е, хвала ти, мој командире. Чим дођем у чаршију, пиће ти је од мене. Ама, какво пиће; заслужио си и печење“.

-Ништа ти, Максиме, нијеси дужан. Кафу можемо попипати и без ове работе, али Л. нам је дужан. Мораће с нама мало у град. Превише ради; ред је да мало одмори. Бар један мјесец дана. Аза то вријеме треба сељанима рећи да дођу до овог његовог подрума, оставићемо га отвореним. Можда ће људи познати понешто своје што су изгубили. Л. је то сакупљао да се не загуби.

Момчило ГОЛИЈАНИН

ОДНОС ПОЛИЦИЈЕ, ГРАЂАНА И ЈАВНОСТИ

БЕЗБЈЕДНОСТ ГРАЂАНА ЈЕ ВРХОВНИ ЗАКОН...

Значајан је однос полиције према мас - медијима и јавном мнијењу за успостављање добрих односа са јавношћу, а такође и резултати научних истраживања који су од значаја за полицију веома су битни. У данашње вријеме мас - медији доста утичу на формирање јавног мнијења, јер грађани углавном своје ставове темеље на основу информација које лансирају мас-медији. Закони, ред, мир и безбједност приоритетно спадају у одговорност државе.

Однос полиције и мас - медија може се одредити углавном као критички, из разлога што полиција некада није у могућности да пружи захтјеване информације, али се дешава да се крију информације које би биле на штету угледа службе код јавности, што медији означавају као ограничавање слободе штампе и кршење права грађана на објективно информисање. С друге стране и медији су често под утицајем финансијера и политичара тако да је доведена у питање и њихова објективност, јер наравно њихови спонзори захтијевају да се преносе информације које они желе да чују. У свему томе би требало пронаћи компромисно рјешење у односима полиције и средстава информисања, тако да полиција покаже мало више добре воље за давање информација, а медији да пораде на објективном објављивању тих информација, што би значило побољшање јавног мнијења према полицији. Када би се остварио овакав компромис, полиција и управа уопште би могла да објави информације о раду преко средстава јавног информисања, могла би и да издаје службене публикације, да даје обавјештења о обављању по-

слова од стране полиције и органа управе, а да при томе буде сигурна да су информације објективно приказане што би све скупа обезбједило јавност рада органа управе и полиције.

Основни стратешки циљеви рада полиције у локалној заједници су изградња партнерства између полиције и грађана на тој основи у вођењу проблемски оријентисаног рада, односно превентивно дјеловање на појаве које воде криминалном понашању. Према томе, први корак у стратешком приступу безбједносним питањима је изградња партнерства између полиције и грађана.

У науци се истиче да полиција најприје треба да ради на изградњи коалиције са грађанима – што подразумева радна формирања група грађана у друштвима којима ће полиција заједнички састанцима додељујемо циљеве и приоритете рада полиције: тј. на којим проблемима треба дјеловати, шта учинити грађанима, које врсте криминала грађанима сматрају да их највише угрожавају итд. Изградња партнерства са различитим групама у оквиру својих јурисдикција, полиција је у стању да основу чених индивидуалних проблема дефинише некој заједници. Ова инако представља ју солидно средство за развој проблемски оријентисаног рада који представља кључни елемент у откривању и отклањању проблема којима су грађани. Када се говори о стратешком планирању у сузбијању криминалитета и мјесту грађана у том процесу, потребно је имати у виду неколико нивоа у којима они заузимају значајно мјесто: Понашање полиције треба да буде такво да код грађана ствара позитивне ста-

нове према полицији, што треба имати у виду при спровођењу полицијских мјера и концепата. Једино се на тај начин грађани могу подстицати да пријављују кривична дјела и да сарађују са полицијом. Оријентација ка грађанима подразумева узимање у обзир жеља и потреба грађана у оквиру полицијских планова. Жеље грађана заузимају значајно мјесто у оквиру концепата полицијских планирања. Садашњи концепт полиције као сервиса у служби грађана, види грађана као корисника полицијске дјелатности и због тога га мора ставити у основу полицијских планова. Учесће грађанина у процесу полицијског планирања циљева и задатака ради стварања повољнијег и сигурнијег друштва, најснажније је у случајевима када грађани имају непосредан утицај на доношење полицијских одлука. Важан аспект стратешког планирања и узимање грађана за битну одредницу појма обухвата и рад полиције са жртвама кривичних дјела и сл.

Јавност рада је једна од најзначајнијих карактеристика полицијске службе нарочито у земљама са дугом демократском традицијом, што утиче значајно на рад полиције у заједници. Улога односа са јавношћу је значајна, јер успех полиције у заједници зависи од одобравања грађана који ју доживљавају, непосредно у контакту са полицијским службеницима и посредно медијски презентованом сликом. Медији данас имају велики значај и утицај на формирање јавног мнијења, тако да су потребне промјене у квалитету комуникације и комуникацијског стила са грађанима и наравно медијима.

За боље дјеловање полиције у заједници значајне су што боље оцјене рада полиције, већа ангажованост грађана у свим питањима од заједничког интереса грађана и полиције. Спровођење испитивања јавног мнијења и резултати који се добијају при том значајни су докази демократизације полиције која треба да је у стању прихватити критичко мишљење јавности и да га искористи за остваривање промјена у сопственој структури, да би се задовољиле потребе јавности и обезбједило трансформисање у јавни сервис грађана.

Дјеловање полиције у заједници не значи да се полиција претвара у демократску полицијску организацију, али она доноси визију, конкретне пројекте, мјере и активности да би таква постала. Полиција у заједници разумије велике промјене нивоу полицијске организације и заједнице, а потицај и изградња партнерских односа заједнице и полиције означава демократију у правом смислу ријечи. Да ли ће полицијска организација и полицајац као појединац у њој дјеловати партнерски, усмјерено

према јачању повјерења између службе и грађана, зависи од унутрашње организације полиције. Унапређење односа у полицији може се постићи изградњом транспарентног система оцјењивања резултата рада, напредовања у служби, именовања и разрешења, плата, похвала, награда и казни, уз већи степен унутрашњег реда и дисциплине, мотивације за рад, осјећања припадности полицијској организацији и бољем функционисању полицијске организације у цјелини.

Главни и основни субјекат сарадње полиције и грађана у неком друштву су сигурно грађани, јер полиција у ствари и постоји ради грађана и сервис је грађана, а на крају крајева грађани као порески обвезници и плаћају полицију да би била на услузи грађанима. Полиција се значајно ослања на укљученост грађана у послове и систем безбједности. Кључна дјелатност јесте полицијско патролирање и запажање, и кључне личности јесу полицијски официри задужени за превенцију. Наиме, све то је остварљиво једино уз свесрдну помоћ грађана

као основних субјеката сарадње полиције у заједници.

Са грађанима је потребно да се успоставе односи сарадње и повјерења што је суштина рада полиције у заједници. Полиција са грађанима рјешава и неке проблеме који и нису стриктно из области криминалитета, јавног реда и мира или саобраћаја као основних дјелатности органа унутрашњих послова. Веома је битно уочити како се провођењем новог начина рада полиције тј. веће сарадње полиције и грађана у интересу безбједности и поштивања људских права и слобода, дешавају и промјене понашања полицијских радника и грађана. Уједно долази до промјене и ставова, вјеровања, система вриједности, и наравно самог идентитета. Понајлакше се мијења понашање а за све остало потребно је више времена.

Концептиполицијскоградак ојисетемељенапобољшањусарадњеизмеђуполиције и грађана, те добрим односима са јавност и,темељесеопетналидерскојулозиполиције у спровођењу безбједносних стратегија у заједници. Полиција мора његовати етичко и законито понашање у примјени права, у примјени полицијских овлашћења.

Праћење и анализа понашања полицијских службеника перманентно подразумевају истрагу и заштиту у случајевима прекорачења овлашћења и кршења људских права и слобода. Посебну пажњу полиција посвећује рањивим групама у примјени права као што су жене, малољетници, жртве, избјеглице, расељена лица и слично.

Стално образовање и обука полиције неопходни су за стицање знања, ставова, вјештина и понашања која су у складу са највишим међународно признатим стандардима о заштити људских права и слобода. Полиција даје, и треба да даје допринос оној познатој максими... **БЕЗБЈЕДНОСТ ГРАЂАНА ЈЕ ВРХОВНИ ЗАКОН...**

Проф. др Душко ВЕЈНОВИЋ

Нове књиге

Археологија речи

(Ристо ЛАЗАРОВ: „ЦЕЂЕНА“, Задужбина Петар Кочић,
Бања Лука – Београд, 2019)

Књига песама „Цеђена“ познатог савременог македонског песника Ристе Лазарова (коју је превео Петар Павлов), тематски и проблемски је разноврсна, стилски и језички уравнотежена, поетички и филозофски утемељена.

Оно што у Лазаровљевим песмама посебно импонује јесте теза да су речи светлосног порекла, те тако њихов смисао није у томе да значе, већ да светле. Али, то не због тога што светлошћу називамо њихове спољашње манифестације, њихова значења или звучања или било шта слично томе. Не због тога. Већ због тога што њихово то што јест јестујуће јесте светлосно.

Зато је певати и светлити једно и исто. Тако онда и песник Ристо Лазаров у песми Од куће до посла, може да пева, овако, експлицитно и недвосмислено: „Сада сваког јутра гледам/ да је могуће из песме сунце да тече“.

Сунце, дакле, не долази у песму споља, већ је оно њена унутрашња суштина. Она је – песма – отуда, сунчаног порекла и, стога свога порекла, она тек не значи, већ исјава и светли. Њене рећи су, у ствари, врста магме језика која се слива низ њене сунчеве брежуљке, како би рекао Милош Црњански. Суштински посматрано, песник је пак древни демијург, створитељ, који, својим свевидећим и свесезналим оком све прати и све види са стране.

Али, оно што у овој књизи песама „Цешена“ Лазарова не оставља недореченим јесте нека врста археологија речи. Наиме, песник у песми Запад наводи да је жеља речи у песми, у суштини, жеља сваког дрвета: „Свако дрво хели да је/ више од самог себе“. Та-

ко и оне, речи, у песми, као и оно, дрво, напосто изостају (ex-statis) из себе.

Како песник, у песми, доводи у везу дрво и реч, он логично и закључује о тој њиховој вези, том њиховом наликовању речи на дрво: „Има и таквих речи. (Запад) Речи – дрвених, као што помишља на то да има и дрвећа „речитог“. И отуд, у ствари, произилази мисао о екстатичности сваке речи и сваког дрвета: она, реч, екстатички улази у песму као што дрво улази у шуму – екстатички.

Али, ако дрвету у шуми његову екстатичност, истрајање, подарује, рецимо, влага, шта, онда, речима у песми подарује њихова екстатичност? То је, каже песник Ристо Лазаров, у песми Запад, муња: „муња је постојање“. Као највећи бљесак светлости. Светлост светлости.

Отуд, по њему, долази и песма, с те најмоћније светлости света, која и свему дарује постојање. „Муња је постојање“. С тим у вези, може да се каже и ово: песма је постојање. И све што је с муње и од муње јесте постојање. Зато је и древни мислилац Хераклит рекао ово: Свиме крмани муња“. А због тога и песник Ристо Лазаров у песми Запад каже рилкеовски: „А и песма је постојање“ и даље, дефинитивно, у истој песми, и дефинитивно заснива своју песничку веру: „Речи у песми су/ набрекле од муња“.

На тај начин Ристо Лазаров готово експлицитно говори у збирци песама Цеђена о двојој поетици, заснованој и исцеђеној из дубоких песничких и филозофских темеља модерног европског песништва, као и из древне, античке песничке традиције и филозофије. „Политика“, прилог КУН)

Никола ВУКОЛИЋ

Међународни „Орфеј“ за Вуколића

Недавно је на Међународном сајму књига у Скопљу, бањалучком издавачу Николи Вуколићу, књижевнику, уручена престижна награда „Орфеј“ за његову књигу есеја, критика и биљешки „Забилежено, опет“. Ову међународну награду додјељују Фондација за културну и научну афирмацију и презентацију „Македонија презент“ и издавачка кућа „Феникс“ из Скопља.

На уручењу награде, пред бројном публиком, о књижевном опусу Вуколићевом, а напосе о награђеној књизи, говорили су проф. др Христо Петрески, књижевник, Гордана Јовић Стојковска, критичар и теоретичар књижевности, и Ристо Лазаров, угледни пјесник и културни посленик.

М.М.

Подсећања

Данило Киш и бор на Козари

На 23. Књижевним сусретима на Козари, дакле, прије равно тридесет пет година, бијаше овако: „Септембар 1986. Ове го-

онако добро да напише „Башту, пепо“...

Причајући, потом, о Скендеру Куленовићу Киш је казао:

-Имао сам част и задовољство да се познајем са Скендером Куленовићем. Попио сам са њим довољно вина да сам га могао сматрати својим пријатељем. Оно што нам је било заједничко, то је да смо литературу схватили озбиљно, можда и трагично озбиљно, толико озбиљно да смо о њој мало и разговарали...

Уз Киша, те су године на Сусретима учествовали и његов париски дружбеник, књижевник и преводилац Коља Мићевић, иначе Бањалучанин, поетеса из Приштине, Дарина Јеврић, Јован Зивлак из Новог Сада, Марино Цурл из Загреба, иначе тада становник Јокиног брда код Подградаца, сарајевски ствараоци Стеван Тонтић, Џемалудин Алић и Јаков Јуришић, Бањалучанин Јован Јоцо Бојовић и други.

Захваљујући архиву колеге Владе Крчковског, једног од оснивача ових сусрета, у прилици смо објавити и фотографије засадње бора и Киша поред саднице, са колегама учесницима и домаћинима.

Р. Пр.

дине додијељена је по девети пут књижевна награда „Скњндер Куленовић“. Добитник је Данило Киш, романсијер, есејиста и преводилац...“ Како је већ била прихваћена пракса да лауреат засади бор поред Скендерове бисте на Мраковици, на Козари, то је учинио и Киш у оквиру свог боравка на Сусретима и приликом примања признања које му је, очито је, врло импоновало. А овај чин садње дрвета један од Кишових колега је на лицу мјеста овако коментарисао:

-Кад видим како лако држи ову лопату, јасно ми је како је могао

Стварно и нестварно код Бранка Радичевића (1)

Младалачки крик или зрење бола

„Да није било Вука ко зна какво би било пјевање
Бранково? Да не би и боље?“

Павле Поповић

Оно што у новије вријеме највише покреће научне раднике из области књижевне критике и историје да умјетничком стваралаштву Бранка Радичевића прилазе потпуније и свестраније и да у његовом дјелу још увијек изналаже сложеније и теже ухватљиве умјетничке љепоте поеме „Туга и опомена“. („...почела је да живи тек у нашем времену“ Милан Дединац) у сјенци, на први поглед, много бољих пјесама, насталих под утицајем наших народних пјесама, у којима се родио нови ритам, доминирао животни елан, реметила се живљења са болним ситуацијама сопственог постојања и елегичним јадиковањем за животом који кратко траје, „ванредно замишљена“, а језички и стилски недовршена, није одговарала тадашњем осјећањима, интересима и одушевљењима за народним књижевним благом и романтичарским заносом па је дуго времена остала „у трајама“, у пјесниковим хартијама које су служиле само за оно што су за Бранка показивали посебни интерес.

На основу пјесникових писама оцу и пријатељима и датума које је оставио у рукописима, пјесма је настала на самом почетку пјесниковог зрелијег стварања, у времену када се колебао којим путем да крене, током 1846 и 1945. или можда 1846. године, прије него што се пјесник упознао са Вуком Караџићем, по много чему се разликује од „Бачког растанка“ и других, већих пјесникових остварења из каснијег перио-

да. Формално недовршена, настала под утицајем њемачке баладичне поезије, прва српска поема у јамбу, од свог првог тумача Павла Поповића који је изнио мишљење да је Бранко својим познанством са Вуком Караџићем имао користи за свој даљи развој, а опредјељујући се за народни правац „нешто при томе изгубио“ изазвало је подијељена мишљења наше књижевне јавности о вриједностима Бранковог пјевања.

Једни су, међу којима Милан Кашанин, тврдили да је Бранко бечким сусретом готово све изгубио. Други су, осјетивши умјетничку љепоту поеме и снагу пјесниковог талента, ишли даље, па су, као Милан Дединац, чије мишљење наводимо, осудили пјесникове пријатеље: „Они који су вјеровали да га истински воле, ‘бранкомани’, задали су му најтежи ударац. Осиромашили су га, поједноставили. Њега преоденули у народну ношњу, поезију његову посељачили...“ Различитих мишљења има и данас што говори о сложеностима и дубинама у које је пјесник понирао у вријеме када се са младалачким заносом тек почела да мијеша умјетничка збиља.

Код пјесника који је продоховљени двадесетогодишњак, чије је срце љубав прожела и осјећања узвитлала, на кога у умјетничком погледу утиче домаћа и страна стваралаштва, поетско надањуће пјесме осјећамо у раније насталим пјесмама „Сонети“ и „?“, али у њима није исказао сва она дубин-

ска осјећања, још је то неживљена љубав:

„Никад није твоје вито тело
Рука моја млада обавила...“

Остао је у стању узбуђења и инспирације која је била тек у процесу сазријевања.

„Доћи ће данак, сунце ће се
дићи,

На студенцу још ће цвијећа
нићи,

Да доплетем венац започети,
Да допевам појак овај свети
Браћо мила за живота свога.“

Овим почетним и завршним стиховима поеме „?“ као да је хтио рећи да је то што пјева добро, казано искрено и страшно, али да ипак нешто недостаје, јер је у њој проговорио вјерни љубавник који није стигао да исказе свој крајње осјетљиви сензибилитет. А то што је још остало доћи ће. Најављено је поновно казивање љубавних осјећања која још горе у његовој души, која траже чистију мелодију, мелодију живље и љепше љепоте жене чију визију лика у себи носи. Да би остварио нову музику коју замишља потражио је адекватнији изговор, напустио је стих нашег домаћег стваралаштва и узео нови, туђи, из њемачке поезије.

Први почетни стихови поеме, умјесто ведрога расположења што настаје нови живот, одају неку тиху и сјетну музичку пратњу настајања новог доба:

„Одавно већ су ошли крути
мрази

Долине, брези нису више седи,
По цвѣћу нога свода теби гази,
Зеленило ти око свуда гледа.

Красоте своје нимало не штеди.“

Након једног тихог и готово нечујног одласка долази кон-

трастно нова, по природним законима неминовна појава, у појединостима персонифицирана (гази, гледи, лази). Њу прате одмјерени и меланхолични звуци бројне музичке пратње у којој се осјећа нешто, с једне стране лијепо и пријатно, а с друге тужно, као да се њима наговјестило оно несрећно што ће се догодити.

У пријатној ритмичности друге строфе која настаје међусобним измјенама по два мушка и два женска слила (звек-тек, кртијевије) Сторена је њежна и тонски пријатна атмосфера, ту је „Малене птице превесели звук...Немирна врела жуборећи тек... Малене пчеле зукујући јек“. Већ у тим првим строфама пјесник се интимно и дубоко сједињује с природом, његови осјећаји ће се даље распознати у боји биља, у шуштењу вјетра и у свему ономе што што ће собом носити било то црвено јутро, дан или вече „у свој лисни гај“. У том почетном јединству духа и природе нешто се бунило и реметило ред ствари. Настојао је нови, весели и лелујави живи свијет, свијет који је себи призивао све што хоће да живи и радује се, али:

„Све је то лепо, но је лепше било

Кад моје око сузе није лило“.

Треће, четврте, пете и дијелом шесте строфе нема. Шта се за њих у пјесниковој души зачело и није сазрело да пусти плод за његовог живота ми о томе моћемо само претпостављати, свакако водећи рачуна о потреби законите повезаности онога што је казано у прве двије са наредне 53 строфе. Сусрет с драгом и даривање цвијећа, мада пјесник каже „то сам доживио“, није она срећна атмосфера из „Ђачког растанка“, када се просто роје слатки часи сјећања, кад се око срца топли, а очи зажаре слатком свјетлошћу, то није љубав, то су сјетна сјећања, права љубав је остала у лету и поју птица, одсјеју и мирису цвијећа. Он напреже своја осјетљива чула, свој дух да би ухватио контакт с драгом. Драга дјелује нествар-

но, њежно описивање првих љубавних сусрета са драгом више личи да је пјесник, гоњен неком унутрашњом јаком снагом, стварао оно што није постојало, или је оно и било стварност па се доста заборавило и тешко је покупити просуте кораке љубави, руковања и пољупце што су остали у шумовима вјетра, жубору воде, у трави на пропланку неком.

У природи су настале контрастне појаве, настајање крутог, сједог и израстање цвијећа, зеленила, јутра и милине. И заљубљени имају нечег сличног, док „радост у срцу пјесникове драге ново доба буди“, његова срећа као да је отишла с крутом зимом, у душу му се настанила „невеселост“. Симпатичном љупкошћу прилазе драгој са „цветом њежним“ у руци почињу да се смењују у интонираном ритму сентиментална љубавна казивања каква су била уобичајена у романтичарским љубавним пасторалама:

„Код мене кад си мило злато моје,

Големи она вас имадем свет,
Далеко кад је, драга, лице твоје,
Залуду небо шири звезда сплет,
Красоте залуд лисна гора своје,
Вјетрића залуд шапће лаки лет,
Залуд цвета онда цвеће разно
Кад све је, све је мени празно.“

Ту је романтична идила, млади су сами у природи, беру цвијеће и њиме се ките, љубе се и пјевају пјесму „Од омера и мериме красан пој“. Чиме је драга увјерила да воли и да је вјерна и за то потрошила „поток њених речи“, настали су „слатки наши загрљаји“, текла је слатка идила, заљубљени постоје да би вољели, у вољењу је једини смисао њиховог постојања, сав остали свијет су изгубили. Слаткој љубави младих као да се и природа радује, ту су жуборећа врела, лепошарно цвијеће, гласни птичији пук. Идилично је све, њежна пјесма и звуци фруле су толико лијепо да:

„Малених птица лик је тада стао

И вир је уставео жубор свој,

Немирни ветрић смирио је крило

Милине гласа свашта је ту пило“.

И кад треба да се прекину тако слатки часи и напусти њихов „лисни гај“ онда им је тешко:

„Са сузним гледом гледала је вече,

Ка мени, затим, а у моје окои

И види да и мени суза течче;“

Срећа је била сувише лијепа и није могла предуго да траје, иза ње обично долази њена супротност – несрећа:

„Ал* наједанпут бурни вјетар пухну

И све ми руже мало неодахну“.

Два бића која су се страшно вољела, морају да се растану, по романтичарском правилу драги је отишао у далеки крај. Па пјесник за растанак с драгом вели:

„И мени у души није било лако,

А срце моје тешко у мени куца,

Ја, гледећ у њу, сам сам са њом плако.“

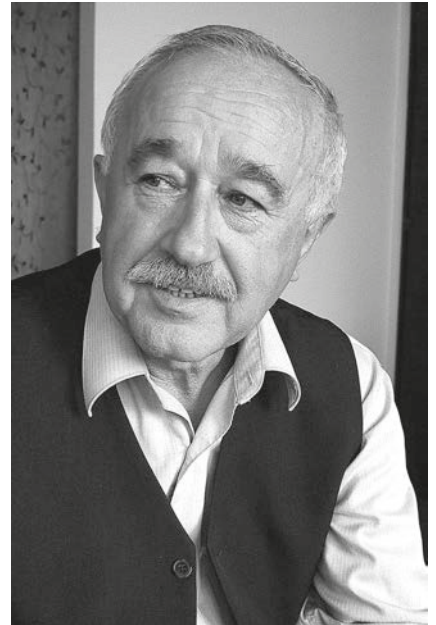
А потом, добија се утисак да он у даљини све то брзо заборавља, не пати од љубавних јада, као да је љубав била лажна, недоживљена. Насупрот томе што су се изгубила осјећања међусобне љубави младих, природа му је и даље идилично лијепа, посебно се истиче пријатан опис врела са стакловидном водицом, врела које га је посјетило „ка ен* онај дома“. Од малог врела слика је добила нове димнзије, израстао је пуни пејсаж, долетјела су нова врела, настао је поток који је журио свом нестанку у бесконачности. Уз његов ток „траве витке сјајне сузе роне“, а расло је биље, цвијеће и дрвеће, долетјела, под широким своду неба пјевале су птице. Дакле, природа је готово иста, рекло би се вјечно лијепа, а насупрот тој постојаности љубав се готово сасвим угасила: „И једва ми је драге било жао“. (Крај у наредном броју)

Раде ПАКУЉ

Умјесто портрета

Литература му опсесија

(Одсјеви и варнице ријечи са оштрице критичког мишљања Милијана Деспотовића)

Књижевност је умјетност. Поглед на свијет. И, мишљење о свијету. О човјеку и о човјековом свијету живота. То ће рећи, о свијету који је он створио, осмислио и у коме, непрестано, у своме Овдје и Сада, (пре)бива. Буде. Према томе, књижевност има своју задаћу, предмет, улогу у свијету који и сама конституише. Свакако она није у стању да га мијења, али, она алудира, указује на аномалије, извитоперену свијест и тенденције које се манифестују у датој друштвеној стварности, те га, стога, посигурно може осмислити, учинити топлијим, сврсисходнијем мјесту човјекове учмале, мучне, сиве свакодневице.

Отуда и није ни мало чудно што су, управо, умјетност многи, и то, по свему, највећи мислиоци, лучоноше човјековог духа, у својим системима, (по)ставили на највиши пиједестал човјекове креативности, представама и феноменологији његовог духа. Наравно, умјетност се заснива на осјећањима, фантазији, машти, али уз све то књижевност и мисли. Она говори. Саопштава. Њено оружје је ријеч. Ријеч која надмашује сама себе. Она исијава, шири хоризонте и мимо своје границе, изван своје моћи именовања. У томе и јесте, ту почива сила, чудесна драж, луцидност поезије.

Поезија није једнострана, једнообразна, површна. Не, она је веома слојевита, комплексна. Она, као ни једна друга врста умјетности или, пак, егзактна наука, збија човјеково биће у једну тачку и тако, и на тај начин прожима све сфере његовог живљења, и све оно што га дотиче, и чиме је заокупљен. Дакако,

књижевност је трородна. Толико има и својих дисциплина, грана који је упорно прате, биљеже и истражују. И док се теорија бави лирским, епским или драмским особеностима, такође и одликама пјесничког језика уопште, у исто вријеме књижевна историја уходи друштвена превирања, прилике, интеграције и могуће расколе у људским заједницама, самим тим и мотиве, тематику коју су разрађивали пјесници, аутори из тих епоха. Међутим, између њих поуздано, помало изазовно, чак и пркосно почива књижевна критика. Она је та која врши аксиолошко вредновање, те је, стога, увијек у прилици да промаши: подмаши или премаши.

Према томе, врстан књижевни критичар, итекако подробно мора и треба да познаје теорију, исто толико и историју књижевности, како би његов критички став у себи носио исконску, аутентичну, непатворену истину која бјеласа у дјелу о којем води ријеч. Он је тај који мора да погоди у саму срж и да проникне у сваку пору ткива било ког текста, или жанра у који се сврстава. Напросто, критичар стоји иза сваке своје ријечи и без устезања износи, ако је потребно и брани, оправдава и никада не негира свој став. Јер, критичар је проницљив. Оштар проматрач.

Пјесник, док пише, односно ствара, он, упоредно с тим разрешава своје лично, субјективно, Ја које потом сугестивно преноси на читаоца, с намјером да га он прихвати, најзад да се поистовијети, идентификује с њим. Дакле, то је оно битно, пресудно за пјесника. Међутим, критичар, по сваку цијену, мора да искорачи даље од тога, он не

смије да се баш тако олако одредне свог Ја. Он прихвата пјесничку творевину, али, не стихијно, но опрезно, готово па системски прилази тој проблематици. Наравно и он је субјективан, али одмјерено, јер, није и не може да буде пристрасан. Једном ријечју речено: он је субјективно објективан. Управо, то су претпоставке, оно што претходи, угаони камен на коме стоји сваки увиђајан критичар, и то, у правом смислу поимање те ријечи.

Добро је знано да књижевна осврте пишу академски образоване личности и пјесници, наравно. И док је овим првим то животни позив, оно од чега они преживљавају, вежу крај с крајем, живе; у случају пјесника, ситуација је наглавачке постављена, скроз је дијаметрална: они не живе од, него, напротив, за то. Зато ријечи школованих, лектирских критичара и јесу, углавном, посне, шаблонску, хибридне, углавном површне и незреле. Ријеч пјесника, критичара, сама собом, из себе исијава. Она, свака, је ватрена, пунокрвна, животна. У томе је притајена суптилна

моћ пјесникове критике, његове ријечи, осјећања, мисли, његове идеје.

Али, аутору о коме се држи, води ријеч, се, као ријетко коме другом, посрећило. Он посједује и једно и друго. Његова десна страна јесте струка, лијева страна јесте глас, позив пјесника. Из те симбиозе јесте поникло, потом и усправило његово стваралачко, пјесничко створење. Једноставно речено, он, до самих танчина зна о чему пише, и умије, има душе, има дуга га дословно, потпуно изњедри, искаже, докаже оно шта и о чему говори.

Ваља истаћи и сљедеће: Деспотовић је окупиран, преплављен феноменом језика, и очаран, занесен је њиме. По њему језик је чуло. Једно од чула. Медиј спознаје. И самоспознаје. Деспотовић језик сврстава у спознајнотеоријску категорију. Он му приписује гносеолошку димензију. Из тога проистиче да језик не само да именује, он промиче даље, у метафизичко, у оно, нешто, што је с друге стране од нас. Језик је, дакле, тај који чини спону између оног што нам је доступно, и оног, нечега, што слутимо. Из тога се овлаплоћује наш страг, срчаност, стрепње, брига и радост, и живот, и смрт.

Овај аутор, прегалац ријечи то интуитивно, можда, свјесно зна. Зана и води, поводи се за тим. Стога и његов непоколебљив приступ свакој пјесничкој творевини коју анализира, тумачи. Чи-

ни он то приљежно, свом својом снагом, са свим својим душевним и духовним снагама. Са свим оним са чиме располаже. А, Деспотовић је стваралац. Изузетан. Помало необичан. Лapidаран. Луцидан. Помало чудан јер нико му није сличан. Сасвим је самоникао. Аутентичан. И, у најгромогласнијем критичком вишегласју, препознатљив. Свједочи, веома пластично и сликовито илуструје, потврђује и ова његова руковет критика, приказа и бесједа, како он то сам прозва, именује. А, писао их је. Стрпљиво, помно. Постројио их је, смије ре рећи, хронолошки, онако како су пјесници којима се посрећило да говори о њима. Урадио ј то зналачки, тако да се стиче утисак да се ради о једном пјеснику, једном позамашном дјелу.

Важно, заправо, неизбијежно је указати и на чињеницу која осваја, плијени читаоца да у кушању сваког пјесничке творевине Деспотовић досљедно јесте дубокосежан. Јесте, јер задире ине само у лично, него и у колективно подсвјесно. Прецизније речено, у архетипско нашег (српског) народа, кроз све вјекове, међаве, ратове и сва зла кроз која је уносито, поносно прошао. И његову културу, фолклорно, обичајно. Народно. С десне и са лијеве стране плаховите Дрине. У томе се препознаје, избија на површину и његов патриотизам. Једно, здраво родољубље. Зна

Деспотовић ко је, одакле потиче. И коме припада. Зна, треба то поздравити, имати на уму, и дивити му се. Заслужује то. Јер, док се у грозничавом исписивању остварује, Деспотовић и друге извлачи из сјенке, из колотечине, учмалости на свјетлост. И објелодањује их. Шаље у свијет. Да и њихов стих, пјесма нађе искру у камену, свој одјек.

Стога се без иоле сумње или зазирање смије рећи да је за Милијана поезија, литература опсесија. И више од тога. Писање за њега је тло, патос на којем се заснива тотално његово тотално биће. За њега писање никако није нешто узгред, него, напротив, писање је за њега уточиште, можда и једини поуздан заколон у који се склања и даје отпор свим изазовима, бурама, недаћама и тегобама животним. Ту, у том свом чудесном бранику кали, кује и оштри своје ријечи. Измешу његовог наковња и чекића варниче, излијећу ријечи, и као ноћни свици који парају таму, освјетљавају тмину, ноћ којој се и не слуги почетак и крај, планетарну ноћ у коју је зашло огрезло човјечанство, без индивидуе, појединца у њему. А човјек се, ипак, мора да догоди. И пјесник, такође. И онај ко уходи, раскринкава, тумачи и вреднује пјесника на шароликој пјесничкој позорници.

Душко Ж. ПОПОВИЋ

Наши вјечни хероји

Док смо били ђеца
вјеровали смо да наши родитељи нису обичниљ уди
и да немају оне уобичајене људске слабости:
они су били наши суперхероји

Кад смо почели да одрастамо
и да заувјек напуштамо своје топло гнијездо,
вјеровали смо да су они непобједиви и вјечни
и да ће нас увијек код куће дочекивати

А кад смо и сами постали зрели људи,
кад су наши родитељи почели да старе,
с тугом у срцу посматрали смо
како се наши хероји повијају под теретом живота
и полако претварају у двије блиједне сјенке

Тек тад смо почели да схватамо
да су нас једино они несебично вољели
и да су све радили само за наше добро
тек тад смо осјећали потребу да им кажемо
све оно што смо некада хтјели а нисмо,
јер нам је нешто друго било много важније...

А кад су нас наши родитељ и заувјек напустили,
тад смо коначно схватили да је остало само жаљење,
јер више нема њихове сигурне руке,
нема топлих ријечи и рамена за плакање:
остало је само горко сазнање да је прошло вријеме
кад смо и ми били нечија ђеца...

Стеван Р. СТЕВИЋ

Prijezda

Vrativši se na vrleti Durmitora u sjajnoj uniformi i sa činom pukovnika Carske vojske, odloži uniformu na policu i položivši oficirsku sablju na nju, obuče odoru predaka i potonu u vlastiti zaborav.

Žena mu Danica navikla na samoću i surovu borbu sa planinom, neimaštinom i čekanjem, umjesto sa suzama, dočeka ga očima punim prekore. Tek kasnije mu je došlo u svijest, da je to bio susret dva stranca, koji su se istina, nekada poznavali, pa se poslije dugo vremena sretoše, a jedno drugom nemaju šta reći. Vrijeme je prolazilo u ćutanju.

A onda jednog dana dođe kurir i predade Danici depešu, da se Prijezda pojavi na Cetinju u prvu srijedu koja dođe. Kada Prijezda siđe sa katuna, Danica mu pruži depešu i reče:

„Zovu te na Cetinje“.

„Ko me zove?“.

„Gospodar, valjda“.

To bijaše sve što progovoriše. Dok je sjedio pored ognjišta Prijezda je imao silnu potrebu da ga Danica pogleda a sa toplinom u očima, da ga dotakne rukom, da ga zagrlji i pita za patnje i rane. Da mu opipa rane i stavi meleme na njih. Takva želja i takvom silinom javlja se samo u duši ljudi koji su gledali zlo u oba oka, a potom od svih ostavljeni i nikom

potrebni stignu u poslednje pribježište. Što je želja bila veća, to je nada bivala slabija da će Danica išta učiniti da mu patnju olakša. Da prekine mučnu tišinu, upita: „Kako si pretrpjela ovo teško vrijeme“? Umjesto odgovora Danica, baveći se oko suđa i spremanje večere upita:

„Jesu li lijepe Ruskinje“? U glasu joj se pored prijekora osjećalo i ogorčenje i neko posebno uzbuđenje koje nije najavljivalo ništa dobro.

„Neke su lijepe“, odgovori Prijezda, a u sebi pomisli, kako je zaludna nada da će u januaru ocvatati voće, a sigurno da će pasti veći snijeg i led jače okovati. Ćutanje se nastavi. Prijezda ostade sjedeći

kraj ognjišta do kasno u noć, sam i zagledan u crveni žar koja se lagano gasila. Danica me prezire iz nekog meni nepoznatog razloga, kojeg ja ne mogu dokučiti, a ona neće da kaže, možda samo iz onog ženskog inata jer joj ne znam razlog, ma kako mali i beznačajan, dovoljno velik i valjan da opravda osvetu koju mi čini.

U naznačeni dan, stiže Prijezda na Cetinje, gdje mu rekoše da će ga primiti sam gospodar, ali je na putu, pa dok se ne vrati da pukovnik boravi na Cetinju. Nadalje mu rekoše da će sa njim, o njegovom boravku u Moskvi, razgovarati pisar Vukotić.

Lažno radosni, a zavidljivi pogledi nagonili su ga na pomisao da je on neka statua, ali nekim čudom pozlačena i sada se svi trude da otkinu komad te tanke ljuske, a da ih ne zanima ono ispod što će ostati kao bol i istina.

„Čulo se da si tri puta odlikovan za hrabrost, od njegovog carskog veličanstva“, reče Vukotić, da bi ga naveo da priča o sebi kada neće o Rusima i Japancima.

„Jesam“, reče Prijezda i začuta.

„Pričaj, Prijezdo!“

„Šta da pričam“?

„Pričaj o ratu, o Rusima i Japancima, o Mandžuriji, o sebi i vojevanju. Prije tebe ovdje su stigli glasi da si junak“; navaljivao je Vukota na Prijezdu, koji se neznano kada i kako obreo u Moskvi a kada poče Rusko- Japanski rat, našao se u Mongoliji a potom i u Mandžuriji, idući krvavim tragom iz bitke u bitku, sve do Istočnih mora.

Dođe i dan kada se gospodar vrati sa puta i Prijezdu uvedoše kod njega. Gospodar reče protokularan pozdrav i ne krijući zadovoljstvo što se jedan Crnogorac proslavio junaštvom u dalekoj tuđini reče da namjerava postaviti Prijezdu na visoku vojnu dužnost.

„Ne mogu gospodaru“, reče Prijezda.

„Kako to?“, začuđeno upita gospodar.

„Nisam sposoban“.

„A sposoban si bio tući se za Ruse? Zar su Japanci, gori od naših dušmana?“.

Što je meni bilo potrbno da ratujem za Ruse? Što su oni meni? Zašto mi je trebalo da ubijam Japance? Šta su mi bili krivi? Oni su možda imali svoje račune, pa su ih sabljama namirivali. Ali ja?. Zašto ja? Umjesto toga reče:

„Umoran sam gospodar“.

Knjaz ga zagleda pravo u oči da bi dokučio zašto to Prijezda odbija visok položaj, jer je znao da to nije zbog umora, već nekog drugog razloga.

„Dobro“, reče knjaz, nisam ni mislio ovaj čas, već dok se odmoriš“.

Prijezda ćuti i gleda pred sebe, a došlo mu da kaže, da krikne: „Što sam ja to trebao da ratujem i za koga“.

Dok je kosio livadu na katunu, pomagao mu je Vlado Markov, snažan i razborit momak. Dok su odmarali poslije ručka, momak ga zapita: „Kako to da pukovnik carske vojske kosi, drugi su iz ratova dolazili bogatiji. Da li je istina da je sav svoj ratni plijen i dobit podijelio kurvama ruskim i Tirkiskim, kako se ovdje pričalo?“.

„Što se još pričalo?“, upita Prijezda.

„Kada su dobrovoljci otišli za Moskvu, nije prošlo ni pola godine, a neki su se vratili. Pričali su ono što pričaju ljudi kada se živi vrata iz rata. Pričali su o svojim junaštvima, o krvavim borbama u kojima su pobili mnoge neprijatelje i sve tako“.

„Zar su pričali samo o sebi“.

„Uglavnom o sebi, ali kada se pročulo o tvom junaštvu, gotovo svi su govorili da su bili sa tobom, rame uz rame. Kada se naslutilo da će se rat završiti, mnogi su govorili da se ti nećeš vratiti“.

„Zašto“?

„Da ćeš poginuti ako ne od Japanaca a ono od Rusa. Da si poludio, i da te drže u nekoj ludnici u Sibiru.“

„Ko je to govorio“?

„Teško je to reći. Glasovi su dolazili iz daleko, kao niodkud“.

„A od koga si ti lično čuo“?, pita Prijezda i gleda ga u oči.

Momak ćuti i krije oči. Nezgodno mu da kaže.

„Nisi valjda to sve slagao?“

„Nisam, žene su pričale, a govorila je i Danica. Meni se činilo na niko baš niko ne bih puno žalio ako se ne vratiš, a mnogima bi bilo drago“.

Sutradan siđe Prijezda u selo, uđe u kuću gdje zateče Danicu sa mržnjom u pogledu. Ne progovoriše ni riječi. Ona neodoljiva želja za njenom ljubavi, za nježnosti i razumijevanjem, za prijateljstvom žene, iznenada smalaksa u Prijezdi. Ostade samo neiskaziva žalost za izgubljenim životom i zajednicom sa ženom, koju je toliko poštovao i volio, od koje je toliko očekivao, a sve se svede na jalovu mržnju koja

je Danici bila važnija od kraja rata, od mira, slobode, bračne zajednice, ili od života uopšte.

Prijezda uze sa police svoju uniformu i sablju i vrati se na katun. Uz put naiđe pored bezdanice Zveketuše. Izvadi iz torbe uniformu i pošto stavi sablju na nju sve baci u bezdanicu.

Mirko A. MARKOVIĆ

PJESMA O JAJCU

Miloradu Cumbi

Ima jedan Grad
U srcu Bosne
U duši Hercegovine
Grad-Vodopad.

Ima jedna Rijeka
U srcu Grada
Rijeka Pamtivjeka
Zaručnica Vodopada.

I tako njih dvoje
Kao igra što se pjenu
Spojeni u jedno
Ispod zvijezda od behara
Umjesto krvi
Kroz vene nam teku.

Vodopad i Rijeka
Rijeka i Vodopad
Zaručnik i zaručnica
Vjenčavaju ljude
I vrijeme ispod sunca:

U Gradu svjetlosti
U Gradu kamena
U Gradu vode

U Bosanskoj Veneciji
Vjenčava se vječnost
Neprolazna.

I tako vjenčani
Koračamo kroz vrijeme
Ispod sunca i zvijezda
Sa biljegom u duši
Što nas prati kao sjena:

Na sve četiri strane svijeta.

Ima jedna Rijeka
Vodopad Pamtivjeka
U srcu Bosne.

Ima jedan Vodopad
Kakvoga nigđe
Više nema
Niti će ga biti.

I kuda god da pođeš
On te prati kao sjena:

Pjenušava uspomena
Za sva vremena...

Džemal SEFER

ZOV NEBA

In Memoriam
Miloradu Cumbi

Poslušaj, ptice učitale
Nečujno se razliježe pjesma zvonka
Kroz mirisni mrak iz daleka
Kroz ocvale bagreme uzdiše
Opet neka stara, opet bolna neka

Kroz mjesečinu šapuću
Zvonki šapati, nijemi, riječ po riječ
Ššš..., mirujte ptice, ne spijte
Ove pjesme sa mnom se napijte

O, nebo, ti i zvijezdama visoko si
Pred očima kapija si doma
Sve uzimaš pa i glasne želje
Na ovom brijegu svjetlo zgaslo je
Ti, tiho, navrati i po mene

(Linc, 20.03.2019)

Zijad PLIVAC

Прикази

СОЧНА И БАЈКОВИТА ХЕРЦЕГОВИНА

(Шћепан АЛЕКСИЋ: „ХЕРЦЕГОВАЧКИ НОКАУТ“, Кућа
поезије, Бања Лука, 2016.)

Ево још једног прозног дјела врсног херцеговачког приповједача Шћепана Алексића који слика своју и нашу бајковиту и сочну Херцеговину кроз своје колоритне ликове и необичне догађаје.

Вјештом приповједачу треба само мало, само танка нит приче да би је он проширио, обогатио и накићену и уређену понудио читаоцу. Овом аутору ово успијева од својих првих објављених литерарних радова. Треба само добро слушати шта други причају на сеоским сијелима и прелима, на свадбама и сахранама, у кафани и у бријачници, на улици и у пољу, на послу и у доколици и ето добре приче, необичне и оригиналне.

Овај пут Шћепан Алексић у литературу уводи изузетне ликове Херцеговаца који „цијели свијет населише, а себе не раселише“. Како сам аутор рече „ово су приповијести о Херцеговцима који су свијет населили“.

- Зна се сигурно једино то да је херцеговина давала и још увијек даје своју дјецу цијелом свијету, а сусједима и територију која је садс црногорска, далматинска и босанска, али да њој нико не враћа чак ни ситни кусур – казује аутор сушту истину коју многи неће да чују и који од ње окрећу главу.

Јасним ријечима и изразима којима обилује херцеговачки говор, говори и аутор. Често шаљиво и помало поспрдно, али на свој херцеговачки рачун. Таквог говора је све мање, а Шћепан Алексић баш хоће и настоји да га спасе од заборављања и пропадања у нигдину одакле се никада неће вратити, ако га не користимо, па бар у литератури. Зато је и морао на крају овог дјела да састави и рјечник непознатих или мање познатих ријечи које се још увијек могу чути од постаријих људи у Херцеговини и још понегдје гдје је херцеговачког увета и чељадета.

Нису само добре ове ауторове приповијести са књижевне тач-

ке гледишта, већ и са те с које он упорно хоће да од заборављања спаси херцеговачки српски језик пун синонима и необичних ријечи и израза.

Овај пут јунаци Алексићевих прича су херцеговци који „трбухом за крухом“ одоше у „свијет бијели“, а најчешће вапором тамо у ону далеку и мистериозну земљу Америку, или, како херцеговци кажу Омерику. Додуше ту су и приче „Јакан и Галина“ о Херцеговцу који у руском заробљеништву у Великом рату упознаје прелијепу Галину, „Преображење Господње у Автовцу“ о Луки који оде у Франкфурт гдје проведе читав радни вијек, а оста му жеља за автовачким дернеком на Преображење (Херцеговци то у говору збрзају па кажу Пробрженије), те прича „Тиха банатска ноћ“ о Иви Циганину и његовој кафанској браћи Херцеговцима који чежњу, па и љубав лијече ракијом у задимљеној кафани.

Нигдје толико сиромаштва, али ни величанственијих и невјероватнијих прича као у Херцеговини. Та земља причом се и

храни и брани. Херцеговци у тим причама путују морем и копном, боре се против невидљивих бића, чине разне велике подвиге, па чак и лете. Најчешће је то случај са оним Херцеговцима који су отишли у свијет. Чудо једно како, док су били у Херцеговини, нису могли ништа, а чим су отишли у свијет могу, смију и умију све. Што су даље од родног краја, њихов успјех је одувијек био све већи. Тако је ријетко гдје и било херцеговачког успјеха као у Америци, далекој и обећаној земљи.”

Овако аутор збори одмах на почетку и у својој првој причи „Окамењени летач” која говори о хајдуку Илији у којој се, како је то уобичајено у Херцеговини, не зна шта је истина, а шта легенда. Све је ту: и Турци зулумџари, и прелијепа туркињица којој хајдук поштеди живот, и „сиротиња раја која турског зулума тријети не може”. А хајдук, као хајдук, умире необичном и у једну руку херојском смрћу винувши се се литице у провалију. Тако настаје легенда у којој се каже да хајдуци и крила имају и да, кад год пожеље, могу полетјети и одлетјети чак до Америке.

- Скоро двјеста година касније, у нашем времену, он и даље, окамењен и непомичан, лебди на оном истом мјесту изнад фатничких литица са којих је и полетио за америку. Само што га данас мало ко може угледати. Не могу чак ни калуђери који цијелог живота посте и моле се Богу. Можда једино још понеко дијете које, чим га угледа, одмах радосно и ускликне, казујући свима око себе шта је видјело.

Херцеговина је земља чуда, како каже и сам аутор, а то може посвједочити свако ко је бар неколико година живио у Херцеговини или се само дружио са Херцеговцима. Тамо готово сваки камен и готово свако брдо, свако поље и сваки водоток имају своју причу и своју легенду, а свако насељено мјесто најмање једног свог становника коме се приписују снага и моћ необичајена за људско

биће, или се за њега веже бар једна необична прича из његовог живота или о његовом животу.

Такве су приче о Гоји Нинковићу из требињског села Нецвијећа, о Николи Милићевићу из села Звјериња који, иако неписмен у Америци постаде богаташ, а у Билећи није мога бити на жандар, о Зеки Американцу који илегално одлази у Америку и враћа се послије пет година да би у следећим годинама свога живота причао приче о људима из Америке од којих је многе и сам измислио само да би забавио и задивило слушаоце.

Много је оних који из Херцеговине одоже, а мало оних који се, бар мртви, у Херцеговину вратише, јер „Херцеговина је земља оскудице и немања”. Земља у којој је само камен „родео” и има га у изобиљу. Али, опет, Херцеговци су итекако везани за свој кршевити и каменити крај и увијек ће рећи како нема љепших предјела на васколиком свијету као у Херцеговини. Сво богатство које се негдје далеко стекне пада у воду пред чежњом за тим родним крајем, како то и сам аутор каже у подугачкој причи „Проклети долари”.

Многе је „позобала Америка” као Сава Вучуревића и Гигу Бокића који се нађоше у правој вестерн каубојској причи о двобојима, која има свој завршетак у овом времену, али на необичајеном мјесту и у необичајеним околностима.

Можда је прича „Чемерика” најсликовитија и најнеобичнија у овој Алексићевој руковети.

- Сви Херцеговци, који су видјели Америку, причали су и причају о земљи у којој се испуњавају сви дјечачки и младићки снови и маштарије – пише Ш. Алексић, али додаје: „једино је Обрен Талов, из Шуме подно Требиња, кад се отуда вратио, казивао о земљи таме и зла”.

Можда је то зато, што га је јака носталгија вукла натраг у херцеговачки камењар, па је запамтио оно што је најгоре и најцрње у тој Америци гдје дошљаци са Балка-

на, црнци и домаћи Индијанци највише страдају, јер раде најтеже и најпрљавије послове.

Да онај, који силом или милом, напусти свој родни крај, нигдје на земаљском шару не може правога мира да нађе и да га носталгија вуче назад, види се баш у овој причи која спаја већ реченог Обрена Талова са Омерицом Беговићем који послије пропасти турског царства на Балкану одбеже у Истамбул, али се тамо због чежње за родним крајем не могаше дуго задржати. Прича има занимљив завршетак у коме су главни ликови њихови унуци Оле и Махо. Оле послије овог посљедњег рата оде у Канаду, али се брзо и врати све очекујући да се и другар махо врати из тамо некакве Шведске, јер се њих двојица једино могу и разумјети.

Приче „Херцеговачки нокаут”, по којој је и дат назив овој књизи, и „Код Тоше на ћоше” једноставно треба прочитати и добро запамтити јер најбоље говоре о нама и нашим наравима, ма гдје се ми и у каквим околностима нашли.

Сочно, приповједачки одлично, Шћепан Алексић слика Херцеговину и Херцеговце, ту земљу кршних горштака, земљу митова и легенди, земљу која „васцијели свијет насели, а себе не расели”.

- А сирота мајка Херцеговина је чекала и још увијек чека. Чека да се врате њена дјеца расута по свијету и то на ономе истом бријегу изнад куће, докле их је испратила и одакле им и сада маше.

На срећу па Херцеговина има и оне који дуго и добро памте, па пишу овакве књиге како се не би заборавило шта је Херцеговина и ко су Херцеговци. Прича и легенди има и биће их, само требају овакви као Шћепан Алексић да их забиљеже. Надам се да ће се они Херцеговци, који прочитају ову књигу, сјетити прича које овдје нису записане и да ће их сами записати или бар некоме испричати ко ће их вјешто ставити на папир.

Нису све приче испричане, а камо ли записане. На нашу срећу и радост.

Недељко ЗЕЛЕНОВИЋ

Највише општинско признање Недељку М. Санчанину, новинару и књижевнику

Прњавор се одужио своме значајнику

Скупштина општине Прњавор на свечаној академији уприличеној поводом 24. марта – Дана општине, сваке године додјељује своја признања заслужним и истакнутим грађанима и радним колективима. Највише признање ПОВЕЉУ заслужног грађанина општине Прњавор са златним грбом за животно дјело у интелектуалном, друштвеном, новинарском и књижевном раду, ове године добио је Недељко М. Санчанин, новинар и књижевник.

Недељко Санчанин је име које се у интелектуалним, друштвеним, новинарским и књижевним круговима обавезно поистовјећује са општином Прњавор.

Животни и радни вијек посветио је промоцији наше општине како у добрим, тако и у тешким временима проналазећи у свакој ситуацији прилику да на искрен, топао, али и професионалан и високо квалитетан начин упозна јавност са, некада варошицом, а данас урбаном средином каква је наш Прњавор-наш Кестенград.

Недељко (Милована) Санчанин рођен је 1936. године у Грабик Илови, а животни и радни вијек посветио је Прњавору, из којег је преко 60 година, као новинар овјековјечео просторе и збивања у свом завичају у 23 дневна, седмодневна и мјесечна листа у Босни и Херцеговини и СФР Југославији, као и у програмима радио и телевизијских станица.

Након што је стекао стручно звање дипломирани политолог на Факултету политичких наука у Сарајеву, вратио се у свој завичај, гдје је стручно знање употребио на оснивању Радио-Прњавора, чији је први главни и одговорни уредник и директор био пуних осам година. Оснивач је илустрованих новина ревијалног формата и садржаја «Наш завичај» чији је главни и одговорни уредник постао 1970. године. Помагао је стручно профилисање листа «Борац», лист Прве прњаворске пјешадијске лаке бригаде 1994. године, ђачких новина основних школа и разних публикација које су излазиле на подручју општине Прњавор, а и шире.

Бавећи се новинарством, бавио се и публицистиком и књижевношћу. У подручју поезије са по више пјесама, до сада је коаутор у 25 заједничких збирки родољубиве и љубавне поезије, а издао је и самостално књигу поезије у наслову Умовање о љубави и жени.

У прозном стваралаштву написао је 12 књига приповједачког и монографског жанра, са укупно преко 5000 страница текста и фотографија.

Оснивач је и први предсједник, осам година, Српског књижевног клуба «Таласи» Прњавор а сада је предсједник Удружење писаца завичаја са сједиштем у Прњавору.

Идејни је покретач књижевне манифестације Своме роду од Косова до сада, која сваке године окупља писце, уочи Видовдана, у спомен-цркву Цара Лазара на Вучијаку код Прњавора, са чијих зидова, на мермерним плочама збори 626 бораца који су своје животе дали за стварање Републике Српске. Њима у помен, сваке године, писци издају књигу поезије.

Недељко М. Санчанин, добитник је више новинарских и књижевних награда, међу којима је и Црвена ружа - посебна књижевна награда за књижевно дјело Књижевне заједнице «Васо Пелагић» из Бањалуке.

Примајући општинску награду са којом је позлаћено његово новинарство и књижевност, тим поводом на свечаној академији Санчанин је између осталог нагласио: «Припадам оним особама које су заљубљене у свој завичај и све што сам створио у области новинарства и књижевности, друштвене и културне дјелатности, посветио сам општини у којој живим и радим. Човјек са својим дјелима треба да помаже свим становницима око себе, да бисмо сви боље живјели. Захвалан сам општинској власти што вреднује активности грађана у свим областима стваралаштва, јер када се то цијени, људи се стимулишу да боље раде лично и пружају помоћ другима, као што сам то радио и радим и сада, у новинарству и књижевном стваралаштву».

Драгана Б. СИМИЋ

ЗА ДОРУЧАК ЈЕЛИ СМО ВЕЛИКЕ ПЈЕСНИКЕ...

За доручак јели смо велике пјеснике,
до ручка бивали досадни преживари,
прије вечери, већ, силне им поетике
биле су месо што под зубима крвари

били смо звијери за угледне пјеснике
дивљаци што без премца гутају и гризу
презрели смо празну славу и ловорике
успјех, титуле и све што иде у низу

вољели смо богове, а не шеширције
што се за новине сликају с плакетама
наши стихови на црти, за било било чије,
штрчали су испред, а ови за петама

били смо млади и вјеровали мртвима
док су нам живи смрдужкали на лешеве,
живјели без правила, а по стиховима
за остало имали пригодне пријебе

а онда и за нас званична признања
стигоше с традиционалних фестивала
углед је постао већи, а жеља мања
и на све то љубазно изустисмо хвала

да, пјесници бијасмо до прве прилике
што вребала је у хијерархијском реду,
сада знамо да највеће су поетике
оне што, овај пут нас, за доручак једу.

Милан РАКУЉ

ЗАЛАЗАК

сада птицу
утробом растрганом
морам крити

тамо иза вјечног истока
траје мирис касне ноћи
незаинтересована сјена нијемеи
образ укаљаних фасада

дубим на глави или обратно
-смјело улазим у сан
којим нећемо јечати исто

запада вјечног нема
иза прве западни!
ријеч испружи и крени

MEMENTO MORI

ова је соба уска
и ниска
ово је вино блиједо
и није баш крепко
ова је ноћ спона
и оловка скела
и ноћ и оловка
овај је скелет и рука и
овај је у теби иза себе
и овај је у диму и флаши
и овај је иза танке и кратке свијеће и
овај је као прије у твоје име
ова је соба уска а рука крхка
ноћ је спона а соба је ниска
колутова дима

СМИРАЈ

у мраку нађен
у сну смљевен
ако бројиш слова

ако идеш мраку
ако мраком видиш
угледаћеш прву сузу

ако мраком не видиш
и ако уточишта нема
и ако и ако ако

пронађен па у мрак
раздвојен сугласником
пеочавам тврду сузу прву

изведеш у мрак
тешки недосањани сан
а ријека доноси дан

у мраку нашен
у сну смљевен
ако бројиш слова

Игор ПРЕРАДОВИЋ

ХРАСТ

слушао сам тело храста
како дише
куцало је срце тврдо
љубав пише

дамари су брзо тукли
као детлић
што кроз удар свога кљуна
мери ветрић

гране су му за лисника
за украса
када јесен тихо дође
у по гласа

на вино му мири кора
у уздаху
а дебло му подрхтава
све у страху

грови су само игра
пола муке
јер боји се тај дуб стари
људске руке

ПРИЧАЦ

зазидаћу ове речи
што ми језик помно пеку
и ћутаћу чак век цео
и попићу сваку реку

пропевао опет рано
кажипрст ми одсеците
и грло ми затисните
од ране ми већ вечите

зашто не знам одћугати
окренути лако главу
него стално треперити
саливати себи страву

ни искуство наших старих
ни изрека из дубина
ништа да ме заустави
а златна је за зубима

Недељко ЗЕЛЕНОВИЋ

Човек без поређења

Кад ме један искусан новинар питао да ли је могуће да се на две картице направи портрет Ненада Јањетовића Јењета, схватио сам то као провокацију. Писати о некоме на две картице, о некоме ко је посебан, непоновљив, ко је неупоредив је немогућа мисија.

Зашто?

Зато што је Јање роман.

А зна се шта је роман. Најобимнија епска форма. Стотина и више страница. Па, хајте ви, сажмите стотину страница на две картице, а да кажете све оно што је на стотину страница речено.

Мада од мене нико није тражио да своју теорију практично проверим, сам сам са собом хтео да раскрстим, па сам у авантуру кренуо, па шта буде - биће.

Како, одакле да почнем?

Почећу од почетка.

Од искона.

А искон је природа.

Јање је одрастао у Сводни, недалеко од Приједора, у природи, и са природом. Она га је одгојила и за читав живот одредила. И њива и ливада, и забран и поток, и јање и крава, и свитања и сумраци, и јелен што на роговима зору носи, и народна традиција, и прела и посела.

Природа му је одредила параметар за читав живот. Ту је схватио да се само у природи исконски вечни ток одвија. Да је човек само ту у балансу са собом. Да је близак свему, да је у складу са универзумом. Да се све са свим римује, да се само у природи вечност може од пролазности сачувати.

Јер је вечност на селу рођена, а не у гарду.

Бог је село измислио, а човек град. Град у којем нису само тло, ваздух и вода загађени, већ и душа. У којем лезбејке и позадици, параде поноса и остале изопачености коло воде, у којем

су слобода и демократија, ћурка за Божић, дигитална телевизија и паметни телефони главни, а све остало ништа.

Закључак не изводим. На основу реченог сами одредите на чијој страни је Јање.

Како даље да наставим?

Да, сетио сам се. Треба да причам о томе чиме се Јање у животу бави. Бави се алтернативном медицином, биоенергијом.

Када се због нездравог живота, брзог, страха и стреса, затвореног простора и некретања, погрешне исхране, избора неодговарајућег животног позива, промашеног брака, и хиљаде других узрока, чакре у људском организму зачепе, па тело више није у стању да свемирску енергију прима, Јање таквима помаже да те канале отвори, да проток обезбеди. Да обезбеди енергију без које нема живота на земљи. Да им снагу врати, скромност и милост, љубав и праштање, и веру у живот, и себе. Да их наговори да пију изворску воду, а не флаширану, да једу храну из Божјих фабрика, а не из маркета, да се лече на традиционалан начин, мелемима и сирупима, травама и чајевима, масажом и источњачким вештинама.

Наравно, ту моћ нема свако. Ту моћ имају само они које је Бог предодредио, у које је тај дар уселио. А један од њих, свако је и Јање.

Трећа Јањетово оцило које његов портрет уоквирује је оно што из Библије пише. Не знам како да га именујем. Ја ћу га описати, а ви му сами име дајте.

Зар у Библији не пише да је само оно твоје што другоме даш? Пише. Да је рука која даје изнад руке која прима? Да је више благословена? Пише. Да кроз руке онога који даје Бог проговара? Да искрено Богу служи? Пише. Да најпре треба дати ономе ко не може да узврати,

а онда осталима? Пише. И да само онај ко себе даје, истински даје? И то пише.

Ако је све тако како је, онда ја досад на овом свету, а боравим на њему, богомаи, подуго, нисам срео човека који у свом животу боље следи ове библијске поруке од Јањета. У сваком погледу: духовном, емотивном, материјаном, саветодавном...

И најзад, да би портрет био у равнотежи – четврто оцило.

Ту причу почећу издалека, да се Власи не досете. Кад посматрате основне функције човека, уочавате три доминантна органа: ноге, руке и мозак.

Човек се од памтивека није задовољавао тим што они могу, па их је надограђивао. Шта су скије, бицикл, трицикл, аутомобил, ролери, сличуге, боб, и тако даље, до продужетак ногу! Шта су коса, срп, мотика, игла или преслица, рало или култиватор, сабља, мач, виљушка или нож, до продужетак руку!

Шта је продужетак ума, духа?

Књига, драги моји. Књига у којој су похрањена сва знања света, искуства и открића, све човекове мисли, историја, што је било и што не бива, догађаји и збивања...

Е, Јање је, поред свега чиме се бави, писао и књиге. До сада их је написао и објавио скоро двадесетак. Највише о свету у којем живи, о устројству свемира, о устројству живота на земљи, о животним оковима и токовима, природи и традицији, исхрани и лечењу, посту и скромности, природним и вештачким знањима, универзуму и балансу, разуму и глупости, народним пословицама и сновима...

И тако даље, да време у набрајању не губимо.

Хвала вам на пажњи, и остајте ми здраво и весело.

Са две картице.

Тихомир ЛЕВАЈАЦ

Јање је СИМБОЛ МИЛОСТИ И ЉУБАВИ

Не могу да говорим о г-дину Ненаду Јањетовићу а да се не посјетим „Открића Јовановог“ гдје, између осталог, стоји: „На Планету земљ Бог шаље пророке да укажу, покажу и усмјере људски род на милост, љубав и истинску вјеру у природу божију...“ Разлог овоме нашао сам у надимку г-дина Јањетовића – Јање, а јање (или јагње) је симбол милости, љубав и живот (и то сам проучио). Мени лично дјелује, као да иде из школе Свети Сава, али не директно, него из књига, рецимо, Доститеја Обрадовића и других, гдје отприлике и ово научих: „Добар пастир што говори ином, сам својим потврђује чином!“ Ово би, чак, могао бити мото за причу о Ненаду Јањетовићу Јањету, учитељу, писцу и исцјелитељу. Он је примјерима и потврдио! Основао је школу „Природна народна радиност“ гдје су се нашли ученици различитијих талената, али и нови, млади исцјелитељи, чији је, дакако, био учитељ.

У књизи „Путоказ за срећан, миран, здрав и радостан живот“ Јањетовић пише: „Човјеку је по задатку творца одређено да газдује, господари, чува и пази сав биљни и животињски свијет и свијет инсеката и микроорганизама. На тај начин слижимо божијем царству“. Ја о Јањетовићу могу да говорим као „о три личности оличеним у једној“. Он је емисар, то јест – упроштеније речено – чист ЕКОЛОГ! - највећи еколог којег сам уопште сусрео и упознао, а вјерујем да од њега нема већих. Има, али који тим појмом зарађују!

Да скратим: Ненад Јањетовић Јање је својеврсни, самосвојни човјек, необичан, па су му тако и књиге самосвојне и необичне. Ако се подсетимо да је екологија наука која проучава однос жи-

вих бића међусобно, те однос тих бића према околина, има ли већег и искренијег еколога од њега!

На крају крајева, екологија у себи подразумејева и социологију, па, хвала Богу, и медицину. Јањетовићева медицина се служи акупресуром у смислу холистич-

ког схватања човјека (лијечи читавог човјека а не само једну болест). О његовим успјесима у том смислу се, углавном, доста зна, а и ја сам о томе доста писао.

Др. Мирко ЉУБАНИЋ

Промоција

Улијепом природном амбијенту, уз двије ријеке, у воденици власништва Драгана Раковића, на мјесту Мајур, на тремећи села Машића- Јурковица- Јазовац, под Козаром, у градишкој општини, захваљујући новинару, публицисти и писцу Милану Пилиповићу, организована је промоција двију књига Ненада Јањетовића Јањета с насловима „Како спознати универзум, природу и себе“ и „Како до природних знања и чистог разума“ (с поднасловом „живот, баланс, здравље“). О књигама су говорили, и портрет Ненада Јањетовића Јањета покушали сачинити књижевник, Тихомир Левајац, професор, магистар медицине, др Мирко Љубанић, писац, док је у име издавача – Књижевне заједнице „Васо „Пелагић“, Бања Лука, која је објавила петнаестак Јањетовићевих књига, говорио Ранко Прерадовић. Ова баш необична промоција показује да се оваквим и сличним начинима, а у природи, у нашој свакодневној околини, може књига на најљепши могући начин представити читаоцима. Посебно у сличним излетиштима и еко-мјестима као што је ово, гдје се невеликом ријеком вода „наводи“ на воденицу, која је управо у вријеме промоције, мљела кукуруз.

Први скуп младих писаца БиХ „Козара 64“ педесет пет година послје

Успомене које не блиједе

Први сусрет младих писаца Босне и Херцеговине одржан је од 21. до 28. јула 1964. године у шаторском насељу на Мраковици под називом Скуп младих писаца БиХ «Козара 64». На Скупу су учествовали чланови клубова младих писаца из Приједора, Козарске Дубице, Бање Луке, Лукавца и Требиња. Скуп је одржан у оквиру прославе 27. јула, Дана устанка народа и народности Босне и Херцеговине. Организатор сусрета је био Клуб младих писаца „Петар Кочић“, Приједор.

Припреме за организовање

Идеја за организовање Скупа настала је у Клубу младих писаца «Петар Кочић» у Приједору. Прво је у овом Клубу маја 1964. године формиран Иницијативни одбор за одржавање Скупа младих писаца Босне и Херцеговине, а по добијању сагласности од Општинског комитета Савеза омладине Приједор, формиран је Организациони одбор. Предсједник иницијативног и организационог одбора био је Владимир Крчковски, предсједник Клуба младих писаца Приједор, ученик приједорске Гимназије.

ОКСО Приједор омогућио је да Организациони одбор обавља рад у просторијама ОКСО. Састанци су одржавани у сали за састанке. Организациони одбор је примао пошту на адресу ОКСО. Сједиште ОКСО Приједор налазило се у згради друштвено-политичких организација Приједора у улици Владимира Назора у близини градског стадиона у Приједору. Члановима Клуба младих писаца ОКСО Приједор је дозволио употребу службеног телефона, писаће машине, гештетнер апарата и другог. Подршку, савјете и помоћ пружили су предсједник, секретар и запослени у ОКСО Стојан Стегић

, Рајко Жигић, Стипе Видаковић и други. Дописи свим клубовима младих писаца у БиХ са позивом за учешће на сусрету на Козари послани су поштом. Одзив је био већи од очекивања организатора. У даљој активности разрађен је план рада и борвака учесника на Скупу младих писаца на Козари.

Уз помоћ ОКСО добијена је од надлежне инстаније за Козару сагласност за постављање шаторског насеља на Козари за младе писце.

Уз помоћ Општинске Културно просвјетне заједнице уговорено је одржавање наступа учесника Скупа младих писаца у селу Трнопоље, које је било тада једно од најактивнијих у приједорској општини у области културног аматеризма.

Уз помоћ ОКСО обезбијеђено је да на Скупу младих писаца учествује група извиђача из Одред извиђача «Др Младен Стојановић» Приједор и Одред извиђача «Авдо Ђук» Козарска Дубица, који су били обучени за организовање боравка у природи и живота у шаторском смјештају.

Неопходна финансијска средства и потребна опрема за смјештај у природи обезбијеђена су путем спонзорства. Општински одбор Црвеног крста Приједор додијелио је из свог магазина у довољној количини намирнице за исхрану учесника Скупа. Добијено је брашно, уље, шећер, со, млијеко у праху, макарони, рижа, мермелада, сир, средства хигијене. Разумијевање за младе писце имали су Љубан Влачина и Ђурин Милорад, секретари Општинског и Среског одбора Црвеног крста Приједор.

Обзиром да Одред извиђача «Др Младен Стојановић» Приједор у току јула није био у Приједору, него негдје на извиђачком љетном

логоровању, шатори за смјештај учесника Скупа младих писаца добијени су од Општинског Феријалног савеза Приједор, који је такође посједовао опрему за боравак у природи.

Кухињско посуђе, казан и све што је било потребно за организовање кухиње у камп насељу на Мраковици дала је на реверс ОШ «Мира Цикота» Приједор. Ова школа посла је и једну школску куварицу као своју помоћ да се организује Скуп младих писаца.

Општински комитет Савеза омладине Приједор обезбиједио је скромна финансијска средства, камион за превоз намирница и опреме на Мраковицу, дао на кориштење Скупу младих писаца на Козари писаћу машину, гештетнер апарат, папир, матрице, заставе и друго.

Локација шаторског насеља

Камп за учеснике Скупа младих писаца БиХ био је постављен на самом улазу цесте на Мраковицу, на пропланку на коме се данас налази хотел „Монумент“, раније хотел «Козара». Тада се на том пропланку налазила велика дрвена зграда, власништво «Историјске шуме» која је имала приземље и спрат на којег се пењало дрвеним љествама и који је био стављен младим писцима на кориштење као просторија за редакцију и штампање «Билтена» Скупа. Поред шупе, поредано у линију, лежало је доста дугачких јелових балвана. Иза њих је са једне стране постављено шаторско насеље, а са друге стране било је мјесто за ложење логорске ватре и организовање приредби. Балвани су послужили да на њима сједи публика. Под једном платненим надстрешницом налазила

се кухиња. Поред шатора на улазу у насеље постављен је јарбол са државном заставом.

У 1964. години путовало се из Приједора на Мраковицу прашњавом макадамском цестом. Још није био изграђен монументални споменик на Мраковици, а на мјесту гдје се сада он налази био је шумски пропланак на којем су радо боравили излетници из Приједора, Бањалуке и других мјеста.

На мјесту гдје се сада налази Скијалиште на Мраковици налазио се мотел саграђен у виду зграде од брвана који је имао назив «Љечилиште ратних и војних инвалида Мраковица». Овдје су се одмарали и боравили на лијечењу учесници НОБ-а, ратни и војни инвалиди, пензионери и заинтересовани грађани. У приземљу зграде налазио се ресторан, а на спрату собе за спавање. Испред зграде налазила се љетна башта са угоститељским садржајем, која је кориштена у љетно вријеме. Козара је већ у то вријеме имала статус ваздушне бање. У дане викенда у ресторани «Љечилишта» на Мраковици је увијек било много гостију, излетника из Приједора и околних мјеста. Управник «Љечилишта» био је првоборац, учесник НОР-а,

Ђуро Пуповац, који је организаторима и руководству Скупа младих писаца на Козари указао велику пажњу и обезбиједио сву тражену помоћ да се ријеше технички проблеми око снабдијевања хљебом, месом, кориштење телефона, организује књижевно вече за госте «Љечилишта» и слично.

«Љечилиште» је дјеловало 1964. године у саставу предузећа које је имало назив «Историјска шума Козара», а које је било прелазни облик организовања данашњег «Националног парка Козара», који је основан 1967. године. Директор «Историјске шуме Козара» био 1964. године Перо Гајић, а секретар предузећа Славо Пецаљ. Задатак «Историјске шуме Козара», а последице «Националног парка Козара» био је заштита и очување природног и културно-историјског наслеђа Козаре. Предузеће је већ тад имало више облика дјелатности, као што су шумски резерват, санитарна сјеча, ловство, угоститељство и туризам. Управа предузећа «Историјска шума», а последице и «Национални парк Козара» већ од првог Скупа младих писаца на Козари 1964. године прихватили су боравак и скупове пјесника на Козари као боравак најдражих гостију. Од тада па до данас пис-

ци су увијек драги и добро дошли гости Козаре и на Козари.

Учесници првог сусрета

У времену од 21. до 28. јула 1964. године на првом Скупу младих писаца на Козари је учествовало око 30 младих писаца и десетак чланова извиђачке организације. На Скупу су учествовали из Приједора Миле Мутић, Владимир Крчковски, Жељко Ружичић, Стево Аџић, Драгица Рашић, Аида Сушић, Соња Крчковски, Ранко Вејновић, Мехмед Мехмедовић и други. Из Дубице су учествовали Живана Томаш, Милена Томаш, Босиљка Кескеновић, Рада Родић, Зијад Бећиревић Миле Тривић, Русмир Карат Срђо Балабан из Дубице и други. Учесници Првог Скупа младих писаца на Козари били су из других градова Авдо Мујкић из Лукавца, Стевка Козић, Ранко Прерадовић и Милош Милојевић из Бање Луке, Касим Дераковић из Добоја, Божо Милошевић, Радослав Братић и Радослав Милошевић из Требиња. Многи од учесника првог Скупа младих писаца на Козари постали су последице познати књижевници и новинари. (Одломак из истоимене књиге)

Владо КРЧКОВСКИ

Prvo objavljivanje

DA LI...

Ko te sada od mene voli više,
Kad* ti samoća suze briše,
Na čiju sobu koža ti miriše,
Na čijem jastuku ponos ti izdiše?

Ko ti sad* u naš separe trubače zove,
Da li sama ispraćad svirače nove,
Da li ti dušu muzika peče kao led,
Da li znaš, zbog tebe sam sijed!

Da li laste još ispod našeg krova žive,
Da li te za naše prazno gnijezdo krive,
Noći mi bez tebe nisu snene,
Zašto si ostavila sve uspomene!

PLIVSKA OMAHA

Dok omaha tiho pada s krune vodopada,
A sunce u igri s vjetrom, lagano miluje
Đevojačko lice,
Stoljećima slavimo te nepresušne kapije.

I sedra je vjekovima lagano milovana,
Onako kako omaha milovati zna,
Na čvrstim leđima rodi se kraljevski grad,
Umjesto vina, pijemo njegov sklad.

Kada je Vrbas tužan, omaha ga ko brata tješi:
„Ne skreći i ne griješi!“
Mi živimo našu blizinu,
Majka Pliva kroji našu sudbinu!

Ademir SEFER

Научни погледи

ЗАРОБЉЕНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА

Од времена када је човјек на-стао на Земљи и пуке „борбе“ за биолошки опстанак и страха од непознатих сила, преко про-наласка ватре, употребе угља, од искориштавања рибе из мора до дрвета из шуме, минерала из Земљине коре до воде ријека и мо-ра. Човјек је непрестано мјењао од-нос према природи, уништавајући љепоту и јединственост. Не мислећи на послједице, човјек је интезивирао коришћење природ-них ресурса да би злоупотребом нуклеарне енергије и хемијских средстава довео у питање опста-нак планете Земље.

Живот човјека и других живих бића може постојати у свим врста-ма врло негостољубивих околина, али никако без воде. Управо се за-то потрага за животом у Сунчевом систему претворила у потрагу за водом. Тако би језеро Диаманте у забаченом делу Аргентине могло помоћи научницима да дођу до закључка како је почео живот на Земљи, те како би организми мог-ли живјети на другом планетима Сунчевог система.

До данас, истраживачи су про-нашли хиљаде «супербактерија» у језеру Диаманте, смјештеном усред големог вулканског кратера на око 4.650 метара надморске висине, којима су довољне изузетно мале количине кисеоника за преживљавање људи.

Да би човјек и био моћнији, рефлектоваће се његоверушилачке али и безбједносне активности у рационализму, позитивизму, индустријској револуцији, при-мату квантитета над квалитетом, хуманој медицини, односи-ма међу људима, схватању био-револуције и модерном поимању науке и технике.

У данашње вријеме не постоји ниједна човјекова активност која непосредно или посредно

не доприноси утицају хемијских супстанци на живе организме - животиње и биљке. Сва дјеловања загађујућих супституција, смањивање биљног покрива-ча земље, климатске измјене, измјене у саставу сфера на земљи, промјена броја живих врста као и измјене у организмима, измјене у интезитету зрачења и низ дру-гих дјеловања, могу да доведу до великих посљедица због загађења и контаминације животног амбијента.

У свакодневном гово-ру, појам екологија се односи на енвиromентализам. Разлог за овакву погрешну употребу термина можда лежи у томе што велики део еколошке мисли за-иста јесте усмјерен ка очувању еколошких процеса, станишта и врста. Међутим, вероватније је да се интересовање за живу и неживу околинду код нестручне јавности развило након суочавања са тешким негативним послједицама сопствених актив-ности. Из тога се развио страх, а из страха (па и панике), сазнавање о фундаменталним процесима екосистема остаје занемарено, и у сенци катастрофичних 'димних завеса'.

Однос човјека према око-лини прије индустријске и технолошке револуције и њеног даљег просперитета био је усмјерен прилагођавању човјека природи и животу у хармониј са њом. Међутим, посљедице пост индустријског развоја, са немилосрдним исцрпљивањем природних ресурса као и неодговарајућег начина градње стамбених и других објеката, доприњеле су алармантном епилогу. У великој мјери нарушено је и загађено природно окружење и доводи се чак у питање и опста-нак човјека на Земљи.

Данас је извјесно, да човјек уз помоћ технике/технологије може само у периоду од неколико вјекова, деградирати и поништи-ти процесе, који су се одвијали у природи од њеног постанка па све до данас.

Сада је постало сасвим јасно да су нам надхват руке све „алатке“ неопходне да превазиђемо климат-ску кризу. Једини састојак који нам недостаје јесте колективна воља. Ако се схвати на прави начин, климатска криза представљаће јединствену прилику за коначно отклањање многих дуготрајних, а занемариваних узрока патње и биједе, те стварање услова да живот будућих нараштаја буде здравији и напреднији, с већим изгледима на успех сваког новог поколења у потрази за срећом.

Једна стара афричка послови-ца каже: „Ако желиш да ходаш брзо, корачај сам; ако желиш да стигнеш далеко, корачај с неким.“ Ми желимо да стигнемо далеко... и то брзо. Климатску кризу можемо да превазиђемо. Извјесно је да ће то бити тежак задатак, али ако одлучимо да је превазиђемо, ни најмање не сумњамо да можемо да успијемо и да ћемо успјети. Ми желимо да стигнемо далеко... и то брзо. Климатску кризу можемо да превазиђемо. Извјесно је да ће то бити тежак задатак, али ако од-лучимо да је превазиђемо, ни најмање не сумњамо да можемо да успијемо и да ћемо успјети.

Богатство и разноли-кост међусобних веза стварају динамичнију слику живог свијета и откривају радикално нову визију окружења у којем сва бића комуницирају на неочекиване начине. Изненађујуће последице музике на биљке, докази да биљке такође осјећају, да су способне за спонтане покрете, да чувају у сјећању трауме и догађаје из мла-

Глоса

СУСРЕТ

Скривена у мени остала је нада
 Да ћемо се срести бар под старе дане
 И желим да ноћу сретнемо се тада
 Да не видиш сузу кад из ока кане.
 Витомир Стевановић

ИМАМ ЈЕДНУ ЖЕЉУ

Огрни ме опет јутарњом свјежином
 док на земљу благи сунчев зрачак
 пада,
 да ме љубиш њежно као некад прије,
 СКРИВЕНА У МЕНИ ОСТАЛА ЈЕ
 НАДА.
 Ко болесно куче вучем се и цвилим,
 зализујем старе, ал' још болне ране,
 још ме кр'јепи жеља из младости
 давне

ДА ЋЕМО СЕ СРЕСТИ БАР ПОД
 СТАРЕ ДАНЕ.

А сваке јесени у касни октобар
 сјетим се времена кад сам била мла-
 да,

размишљам о нама к'о да јуче бјеше
 И ЖЕЛИМ ДА НОЋУ СРЕТНЕМО
 СЕ ТАДА.

Ова моја љубав саткана од бола
 ни у једну пјесму не може да стане.
 У сутону зимском желим да те срет-
 нем

ДА НЕ ВИДИШ СУЗУ КАД ИЗ
 ОКА КАНЕ.

ТАДА НИСМО ЗНАЛИ

Тада нисмо знали шта то значи
 љубав
 све док си чекала нас на прагу куће,
 са сјетом на лицу и препуна стрепње
 стајала крај плота у само свануће.

Чекала си ћецу да се кући врате
 и правећи оброк гутала си сузе.
 Гледајући често ка блаћавом путу
 брисала си очи крајем старе блузе.

Не знадосмо, мила, с колико љубави
 испечен је сваки уштипак без кваса,
 а одосмо радосни свако својим пу-
 тем
 како ко порасте и како ко стаса.

Не виђесмо тада у твом плавом оку
 прикривене сузе к'о бисере чисте.
 Сада кад чекамо и ми своју ћецу
 схватиле смо да смо као и ти исте.

Више нас не чекаш, одавно те нема.
 Да ми те виђети сада дала све бих
 док испраћам своје соколиће миле
 и док чекам, мајко, да дођем ја теби.

Вера КОРОПКИН РАТКОВАЦ

дости, да јављају комшији када
 пријети опасност,...отварају чи-
 таоцу несагледиве димензије у
 доживљају живог свијета око нас.

Тајни говор природе је хим-
 на животу, шетња кроз његове
 аркане и тајне, која мијења суморну и статичну представу о
 биљкама, а која нам никада није
 открила да и биљке поседују душ-
 у. Ако ово издање допринесе
 успостављању основа онога што
 ће бити прихваћено као екологија
 трећег миленијума, несумњиво ће
 испунити мисију.

Препуна практичних упутста-
 ва, ова књига постаје неопходан
 приручник за разумијевање
 очекиване, неминовне револуције
 еко-информација.

Говори о „Заробљеној плане-
 ти Земљи” треба нагласити на
 велики број упозоравајућих и
 болних чињеница о предметима
 које свакодневно користимо ми
 и будућа поколења, што показује
 како ће феномен радикалне
 транспарентности - доступности
 комплетних информација о свим
 аспектима неког еко-производа
 ускоро почети да мијења моћ по-
 трошача и судбину пословања.
 Компаније више неће моћи да кон-
 тролишу сопствену репутацију, а
 по први пут ће оно што кажу би-

ти далеко мање значајно у одно-
 су на оно што у сматерије раде.
 Постаће истински “одговорне” у
 оквиру одрживог развоја.

Говорити о овој теми, значи и-
 страживати однос животне средине
 и људске историје на примјерима
 великих свјетских цивилизација,
 од Сумера до древног Египта,
 од Ускршњег острва до Рим-
 ског царства, од земаља Трећег
 свијета до најразвијенијих земаља
 данашњице. На убједљивим
 примјерима показује се ка-
 ко су немарним односом према
 ресурсима одређене људске
 заједнице изазвале сопствену
 пропаст и штавише, изводи се
 закључак да су људи увијек из-
 нова градили друштва, која су
 расла и напредовала захваљујући
 коришћењу природних ресурса,
 све док број становника и
 нарасле потребе не би надмаши-
 ли расположиве ресурсе, што би
 доводило до њихове пропасти.

Кратак историјат времена
 представља једно од најзначајнијих
 дијела из области популарне
 науке-екологије. Све ово нас во-
 ди узбудљиво “путовање” кроз
 црне рупе, далеким галаксијама
 и паралелним димензијама
 и обогаћена је Хокинговим
 размишљањима и забиљешкама о

наплетку у еко-науци у претходних
 неколико деценија, које у великој
 мјери потврђују његове научне
 претпоставке. Због овога али и
 много чега другог, јасно је због
 чега су наша истраживања у пот-
 пуности промјенила начин на који
 посматрамо универзум кроз при-
 чу “Заробљена планета Земља”.

Бити човјек, рођен без свог
 знања и без своје воље, бачен у
 океан постојања. Овим бих желео
 да кажем да без воље и знања
 доспјевамо на овај свијет, те са-
 мим тим смо бачени у океан или
 море постојања. Да би смо поста-
 ли људи, морамо да пливамо по
 том океану и да се боримо.

Ми смо сада у најљепшем добу
 живота - младост. Она је дивља и
 незадржива и својом снагом воље
 је морамо обуздати и загоспода-
 рити моћима, иначе у супротном,
 њене чари се губе, из дана у дан,
 све више. Младост од нас може да
 направи господаре свијета, али
 и робове озлоглашених порока.
 У данасњици људи су све више
 ношени вољом тијела него снагом
 ума и баш зато понекад ситуације
 сагледамо на нереалан начин.
 Но, све то схватамо на прави на-
 чин, тек када увидимо погубне
 посљедице.

Пук.проф.др Раде БИОЧАНИН

Књиге и идеје

Окрепљење песмама птица

ДУШКО Ж. ПОПОВИЋ

(Увиди Душка Поповића у збирци пјесама „Кафане“)

У збирци песама КАФАНЕ, аутор је сабрао своја сагледавања, увиде, проживљавања, осећања, сећања... на различите ситуације и прилике, од рата, до мира и од мира до рата, у тренуцима пометености и часовима надилажења и спокоја. То је панорама ситуација, сусретања, суочавања и присећања, везаних за један спектар људских односа и широк распон осећања, од дубоке сете, до осећања среће и испуњености.

У песми „Кафане“, по којој је и цела збирка добила наслов, аутор надахнуто говори о кафанама као о местима упознавања људи, местима сусретања, сагледавања живота, изнутра и извана, упознавања удеса и узлета као распона живота. Такође их открива и као места где је могуће одахнути од изнурености и достићи полет и радост, места где може бити лепо, упркос свему. У том распону се крећу и његове остале песме, које говоре о дубокој сети, а и о тренуцима радости. У њима се сабирају и сусрећу различите димензије и аспекти људског живота и судбине.

Можда стога у првој песми - пошто креће од снега који све прекрива - он каже:

А мене ће моја песма
да разголити,
да прокаже.

У другој песми „Уместо“, аутор изражава наду која је у души многог човека из крајева бивше Југославије... наду да ће завладати „мир, заувек мир“, али која је, рекло би се, једнако и нада човека од вајкада - од кад је човека и века.

У четвртој песми „Бежите, животиње“ говори о кризи човека и човечанства у огледалу животињског света, о тој загонетној људској склоности, која долази до изражаја у различитим ситуацијама и у свим историјским периодима – а то је да „човек убија из страсти“. Дакле, на једна сажет и упечатљив начин говори о нечему што је била и остала велика антрополошка загонетка, од времена античких ратова и гладијаторских борби, до данашњих дана.

У петој песми је обузет оним што се у давна времена хришћанске контемплације називало „сећање на смрт“ са чиме су се подвижници носили подсећањем на света учења, а песници, од вајкада, поетским изразом.

У наредним песмама аутор открива да човек може да се окрепи и песмама птица, које – како каже у

КАФАНЕ

песми „Птица у Србији“ – певају целоме свету, у нади да ћемо сви да проговоримо језиком љубави.

У песми „Једини одговорни“ он на упечатљив начин прихвата став егзистенцијалиста о важности поимања одговорности човека за властите поступке, тј. и за негативне и зле чини, као и увид о човековом одбијању те одговорности. Став егзистенцијалиста уобличује и у песми „Немам права“ где афирмише став да је човек „осуђен, дужан“ да буде човек. А тај човек мора да сагледа и негативна искуства живота, о чему говори песма „Био је“. При томе, аутор има пред очима и оне људе за које је живот прошао, а остали су само беда и крај, као у песми „Прошли век“.

У његовим песмама има места и за оно што су неки аутори (као Абрахам Маслов) називали „врхунска искуства“. Тако у песми „Из грозда живих“, он описује искуство које се рађа из погледа са брега, а обухвата и оно што човек доживљава као последње – „када се отргне из грозда живих“.

У врхунска искуства спада и оно о чему говори у песми „Будан сањам“, где открива „праву срећу“ у „срећи других“.

Као што су песници од вајкада указивали на димензије надилажења у доживљавању природе,

овај аутор открива такве могућности, не само у певу птица, него и у цвету који на трен угледа у пролазу - у песми „Поздрављам те“. Исто тако у песми „Стабло“ ову димензију открива у сусрету са усамљеним стаблом, као блиским бићем.

Можемо рећи да су у овој збирци песама захваћене различите индивидуалне и историјске равни човека и човечанства, од прошлости до могуће будућности, као кад се пита, у песми „Свет сутрашњи“ У шта ће да се изроди,

на шта ће да личи
свет сутрашњи?

При томе (у песми „Мање од себе“) истиче да су за позитиван доживљај света битне и мале ствари -
Мале ствари, ситнице,
тихи, благи тренуци
за нас одавно
не постоје.

Да покаже да је могуће посветити се и малим стварима, у песми „Посвета,“ посвећеној муви, он каже -

Мало пажње, два-три стиха,
посветих јој пријатељски
ову песму.

А у песми „Мало болестан“ исказује и емпатију према листу који пада:

Румен лист, на сиву,
ћутљиву земљу
гледам како пада.

Жао ми листа.

Све заједно, аутор се у песми „Шта може песник“ пита, шта може песник, кад се суочи са историјским злом:

Шта може песник и у овом
тек пристиглом столећу,
столетљу лудила и зла?

Шта може песник,
осим само да пева,
да не полуди,
да не постане саучесник зла.

Суочен са злом, песник налази снаге да настави свој отпор, у последној песми „Вичан и близак“:

Вичан и близак сам ти,
обесправљени, понижени човече,
моја си савест, светло моје душе,
ти распирујеш ватру моје људскости,
одржаваш на ногама, не даш да посрљам,
ти ми не даш да пожелим преку смрт,
да порекнем, да се одрекнем живота.

Налажеш ми да живим.

Душан ПАЈИН

АФОРИЗМИ

- Пас лајући заради ручак. Кад ја ланем останем без ручка.

- У зубатом времену зубато сунце грије кресубу радничку класу.

- Телефони су све тањи и паметнији, а људи све дебљи и глупљи.

- Сине, је ли била плата?
- Била и отишла, а твоја пензија?
- Прошла, није ни свраћала.

- Немам нимало плаве крви, а од ове хајдучке имам висок притисак.

- Преци ми настрадаше на бранику. Дјед на бранику отаџбине, а баба на бранику голфа.

- Ред је да Србија уђе у Европу. Европа је више пута улазила у Србију.

- Желио сам да ми жена кува као мама, а она пије као тата.

- Некад смо имали ударнике и пролетере, а сад дилере и профитере.

- Положише танак асфалт за дебеле фотеље.

- Џаба нам муке и трудови. Из овога се ништа добро неће изродити.

- У преживљавању сам постао чудо од човјека. Неки су постали чудовишта.

- Нема удара на права радника, сагласни су у политичким партијама. Руку на срце, нема се на шта ни ударити.

- Јануар је неколико дана у минусу, а ја цијелу годину.

- Да се не говори о Жутој кући, наредила је Бијела кућа.

- За бијелу кугу код Срба извор заразе су полодавци.

- У Босни дувају источни и блискоисточни вјетрови, а присутна је опасност од торнада са запада.

- БХ. стандарди су надмашили свјетске. Само је ту пјесник већа опасност од десет хиљада миграната.

- Преко главе ми је Срба, Хрвата, Бошњака и осталих. Жељан сам људи.

- Градови неће добити нове зелене површине док о томе одлучују они који су побјегли од зеленила.

О аутору

Зоран Ратковац је рођен 1960. године у Дервенти. Радни вијек је провео у служби безбједности, а пензионерске дане проводи у селу Доњи Детлак, гдје се са породицом бави производњом поврћа. Пише афоризме, вицеове, анегдоте и кратке приче. За овај свој рад није награђиван нити је кажњаван.

Млада пјесникиња Евита Бојковац на 20. „ЛУТФЕСТУ“ у Источном Новом Сарајеву

Плакета у знак пажње

Млада а већ афирмисана пјесникиња из Дервенте, Евита Бојковац, промовисала је своју збирку пјесама „Шта су лутке“, посвећену луткама, на 20. Међународном фестивалу луткарства „Лутфест“ дана 14.05.2019. године у Матичној библиотеци у Источном Новом Сарајеву, гдје је побрала симпатије младе публике. За своје дјело Евита је на фестивалу освојила плакету „Лутфеста“ а која јој је уручена од стране директора фестивала г-дина Витомира Митрића. Такође своје учешће је искористила и за пријатне сусрете са књижевницима а посебне и емотивне тренутке је провела са истакнутом књижевницом Даром Секулић, која је годинама радила у сарајевским „Малим новинама“ и умјела се дружити и пријатељовати са младим и најмлађим културним посаленицима и ствараоцима.

М.М.

ОД ШУМЕ ДО ПОЗОРИШТА

Умјетник пође
у шуму да шета.
Наједном угледа
стари комад дрвета.

Да га остави
било би штета.
Умјетник узе
комад дрвета.

Од њега кући
луткицу створи,
хаљиницу јој
чипкану скроји.

Однесе је сутра
до неке зграде.
Ту је неком
човјекудаде.

Луткица схвати
учему је ствар.
Тај човјекбјеше
познатилуткар.

А та зграда
позориште бјеше
гдје лутке многе
усрећиживјеше.

Ускоро и лутка
ту пронађе дом,
а лутке се друге
спријатељише с њом.

Сада мала лутка
тулијепо живи,
изабавља публику
која јој се диви.

ЛУТ ФЕСТ

Од Источног Сарајева
нема љепшег мјеста,
за вријеме чувеног,
шареног „Лут феста“.

Стижу тад позоришта
из цијелог свијета,
чаролија боја и маште
тада се расцвјета.

Ужитак је гледати
представе пуне живота,
бити на „Лут фесту“
права је дивота.

Евита БОЈКОВАЦ

СПОМЕНИЦА

БОЖЕ...

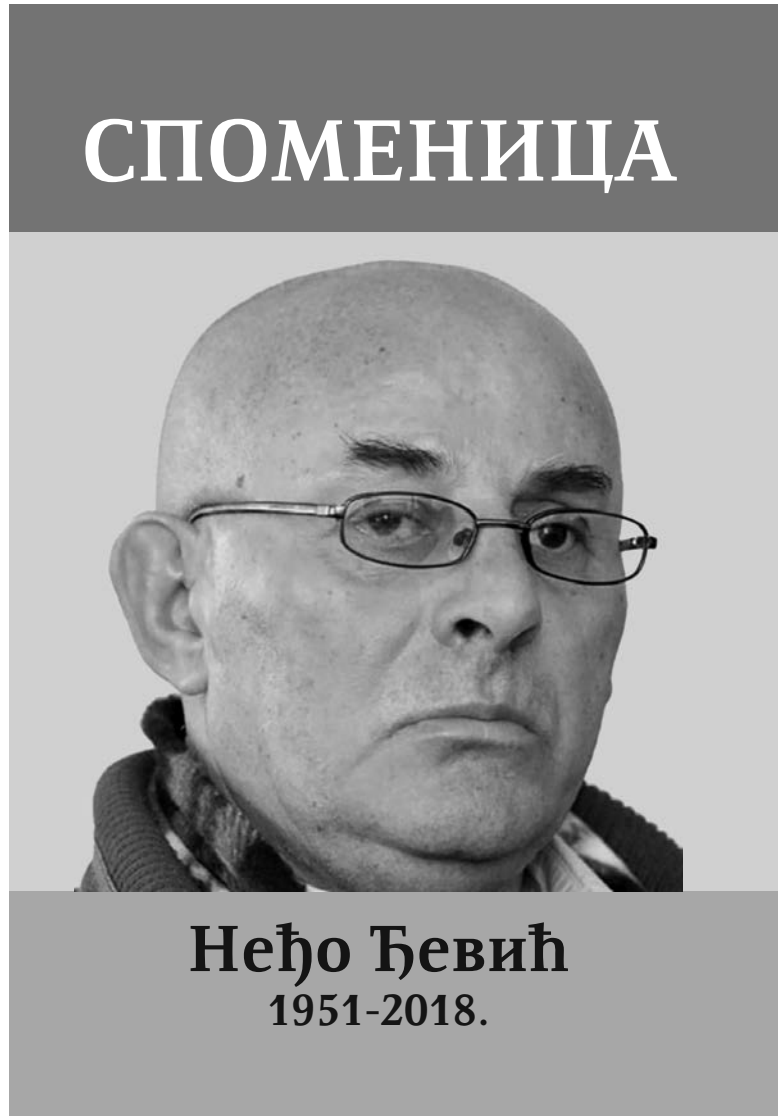
(Молитва Србина са Космета)

Остало ми је још Теби да се обратим
пресвијетла мудрости.
Државе немам. Очерупали су је
и оглодали, остале су само кости...

Не исповиједам се.
Не спремам се за живот загробни.
Боже, народ ми спаси,
народ несрећни и чаробни.

Клели су га у рату.
У миру расељавали, расрбљавали,
дијелили, разбратили и државу му узели.

Храмове су срушили.
Оне које смо Теби у славу дизали.
Не дај да нам се сјеме угаси.
Боже, народ ми спаси!

Неђо Ђевић
1951-2018.

КУЋА НА РАСКРШЋУ

Пале је Турци.
Пале је Угари.
Германи са страшћу
и опет остаје кућа на раскршћу.

Одакле толико Срба
питају паликуће.
Можда из ватре ничу
те главе вруће.

Опет звијери насрћу
на српске главе
на српску кућу.

Подиге се васколико српство
из вена крв прска.
Куда крволоци?
Ово је кућа српска!

О аутору

Неђо Ђевић је рођен 6. марта 1951. године у селу Мрављача, општина Фоча. Студије је завршио у Београду, након чега је радио у више основних школа. У СРНИ је радио од 9. септембра 1993. године до 7. марта 2016. године када је пензионисан. Од 1995. до 1997. године био је шеф Дописништва СРНЕ у Бањалуци.

Ђевић је био дугогодишњи новинар Новинске агенције Републике Српске - СРНА и члан Главног одбора Српског просвјетног и културног друштва "Просвјета" РС, али и сарадник угледних бањалучких листова. Прије посљедњег одбрамбено-отаџбинског рата писао је и за лист „Јавност“. У вољеној СРНИ објавио је неколико десетина хиљада текстова, међу којима су бројни интервјуи који већ сада имају историографски значај. Као новинар био је непосредни свједок стварања Републике Српске, њеног раста и развоја.

Поезију је објављивао у различитим листовима, ревијама и часописима, а све пјесме објављене у „Споменици Неђи Ђевићу“, коју је поводом годишњице његове смрти објавила СРНА, објављене су у годишњем календару „Просвјете“ којег уређује проф. др Војислав Максимовић, академик.

Неђо ЂЕВИЋ

Представљамо: Горан Вид ЛАКИЋ

Пјесник о себи

Рођен сам у Мркоњић Граду, на Видовдан 1966. године. Рано дјетињство проводим у селу Баљвине – крај Врбаса, испод Чернице.

У колонистичком таласу са простора Крајине, 70-тих година прошлог вијека, родитељи ми досељавају у Сремску Митровицу. Ту, у Сремској Митровици, проводим свој највећи дио живота. Почињем са школовањем и увлачећи се у тај писани свијет знакова и значења, корачам, гото-

во увијек, испред, гдјекад поред, а десило се, не једном - контра од других, остављајући овом граду траг свог необичног животног шара. Завршавам Основну и средњу Пољопривредну школу у Сремској Митровици, а дипломираћу, најприје на Вишој школи за образовање васпитача, такође, у месту, а потом и на Економском факултету у Новом Саду.

Вјерни сам муж своје животне дружбенице Весне и отац два сина - Милоша и Његоша. Живим

и радим (није, баш, да радим) у Сремској Митровици.

Идеја о „стварању” прве књиге настала је у Бањој Луци. ... И роди се моје прво, грешно, чедо: „Тако понекад” – издавач: Клуб младих стваралаца „Едо Блажек” из Теслића, преломне године 1990. Крчећи путе остављам за собом другу књигу: „Трагови”. Издата је под благословом Његовог преосвештенства, господина Василија, епископа сремског – издавач „Српски Сион” из Сремских Карловаца. Било је то ратне 1993. Ширећи крила хватам, у лету, и трећу књигу: „Свјетлост заклоњеног сунца”. Владика опет спусти руку на моје раме – издавач: „Српски Сион”, Сремски Карловаци, несретне и јасне 1997. Не прође мало, кад ето још једне: „Јован и чаврндија” - опет напаћени владика благосива, али овог пута издавач је „Српска књига” из Руме, у неко некњижевно љето 2003; и лутајући од немила до недрага, просто се омаче и роди, некако само од себе, моје пето чедо: „Чаргора”. Издавач: „Бранково коло” из Сремских Карловаца, година 2007.

О Лакићевим књигама и пјесмама

(Горан Вид Лакић: „Свјетлост заклоњеног сунца”, 1997.)

Оно што се догађа у модерној науци најпре се догодило у поезији која је највећу снагу пронашла у маломе и невидљивом. Одблесак те истине показује се

у стиховима Горана Вида Лакића које доживљавамо као одломке неке веће целине. Као што морише громом разбијено камење тако се и у овом комаду чува не

само успомена на громаду од које је одваљено него се, као светлост заклоњеног сунца, осећа и њена снага. Захваљујући несумњивом дару и надахнућу младог песника,

у сажимању није издахнула снага нити су пресахнула изворишта.

Матија БЕЋКОВИЋ
("Свјетлост зклоњеног сунца")

Горан Вид Лакић је избегао очајање свог земљака Бранка Ђопића и прихватио се на свој начин вечитих тема. То му је спасило душу, а читаоцима понудило једну добру збирку песама. Ако истраје на одабраном путу, мораће подвостручити напор да преокрене точак судбине. У такав точак био је упрегнут Иван Лалић, а сада га гурају Матија, Симовић и други песници – дај Боже, да га преокрену на страну према Богу, животу, љубави, толеранцији и милосрђу. Та и таква поезија библијски је света као псалам ...

Милорад ГОЛИЈАНИН

Љубав према жени у Лакићевим пјесмама суздржано је еротска, љубав према завичају сјене носталгични тонови некадашњег дјетета које се интуитивно присјећа да је негдје у даљинама остало дубоко коријење његовог поријекла, као што и пјесме са религиозним мотивима дјелимично запљускује домољубна преокупација.

Исписана у верс либру Лакићева поезија је отворена,

што читаоцу омогућава да је дочитава и њом се бави и послуже прочитавања. У питању је савремена поетика којој је циљ да формом и организацијом стиха што више истакне мисаоност литерарне творевине...

Ђорђе ВРАЊЕШ
(„Трагови“)

Песништво Горана Вида Лакића ево и у другој књизи, задржава, као перманентни квалитет, култне теме: љубав према жени, лирско национална везаност за отаџбину и ужи крај родственог порекла и преданост Богу као најчистијем духовном изворишту мира и праведности. Циклизирајући ове три врсте љубави (жена, отаџбина, Бог) Лакић се не бави апстрактном стилизацијом поетских одредница већ опсервира конкретне, стварне појаве, провлачећи их кроз своју душу, кроз свој крвоток, као реални чин у којем је и сам потпуни судионик...

Јован К. РАДУНОВИЋ

КРАТКА ВЕЗА

Ма, док још нисмо
Ни почели
Боље је
Да ми то прекинемо.

Да заборавимо,
Да не болујемо.
Паметније је,
Ја ти кажем.

ТРЕШЊЕ

Ах, далека летња ноћи,
Кад сам прве трешње крао
И љубав ти са вр' грана,
С петелкама, поклањао.

И сад ми се ноге тресу,
Кад год око крене горе,
Од заноса нашег, младог,
И трешњине глатке коре.

ОН

VI

Ђорђу Врањешу

Ово ти ја
Образе умивам
Мој поето
Нижући бисере
По ријечи твојој
Не дам те заборау

ПРОМАШАЈ ВРЕМЕНА

Не, ниси ти закаснила
Само сада
И само толико.

Ти касниш
Целу једну младост, моју младост.

ХТЕЛА СИ

Хтела си песме на рамена гола,
Да те топим
Сваким стихом мушким.

Хтела си да свака реч
Носи твоје боје и мирисе.

Горан Вид ЛАКИЋ

Јуриј НЕЧИПОРЕНКО

СМИЈАТИ СЕ И ЗВИЖДАТИ

Имао сам са оцем до сада два пута озбиљан разговор.

Први пут када смо лежали у великој кади. Био сам тада тако мален, њему тек до појаса... Не журећи се, он је говорио:

- Комшије су ми рекле да ти...

Помислио сам да му је било врло непријатно, тако се пажљиво приближавао шкакљивој теми...

Шта? Ко ти је рекао? Зашто? Зашто се не смије?

Могао сам да му поставим та питања. Но тешко да би на њих одговорио. Занима ме како би их изјегао.

Но ја сам ћутао. Био сам дубоко увријеђен. Била је ријеч о плесу који смо ми, пријатељи, голи изводили у нашој празној гаражи. Но то ми се није чинило толико важним да би заслуживало посебан разговор са оцем. Можда се некоме то чинило неприличним, но ми никога нисмо тјерали да нас гледа како плешемо нити да против своје воље учествује у томе.

И како је то било пријатно! И так просто – само скинути ођећу - и све постане необично - празна акустична гаража, про-

жета танким нитима свјетла... Зраци свјетла продиру кроз пукотине у вратима, падају на кожу, освјетљују је – као да мале ватре формирају тетоважу од сјајних тачака, линија и пруга...

Ја ћутим, гледам ноге испружене под водом и мирно слушам.

Шта то све значи? Да ли је он на страни комшија, са њима, а не са мном?

Све више упозоравајуће говори отац - и све ми је теже да га слушам. Лоше је то што чини.

На његовом мјесту ја бих овако рекао:

- Слушај, сине, комшије о теби свашта говоре. Немам времена да се бавим њиховим брбљањем, но знај - неко о теби говори. Шта ти тамо радиш – то је твоја ствар. Не зови мене - ја се нећу љутити. Можда се ти спремаш на одговорни наступ пред публиком и кријеш своје покусе... Но то је све што сам хтио да ти кажем. А сад ми, синчићу, молим те, протрљај леђа.

Но тада... Мој отац је био лоше воље. Можда су се у том часу наши путеви разишли...

Неколико година касније услиједио је други разговор. Повод је била експлозија у дворишту – паљба из оружја и карбида.

Отац је био овај пут строжи.

Но и ја сам већ ојачао до тог времена – те је тај други разговор ставио све тачке на «и» – мој је отац доспио у лоше друштво и стао пропадати. Ја више ништа нисам могао за њега да учиним.

Он је сједио на клупи у дворишту. Стајао сам пред њим, погнувши главу.

- Комшије говоре да...

Опет те проклете комшије! Погледај добро са ким се ти дружиш! То су злобни беспослени пензионери - они ће те први издати! (Све те мисли сам уљудно оставио за себе.)

- У нашем дворишту је постало неиздржљиво...

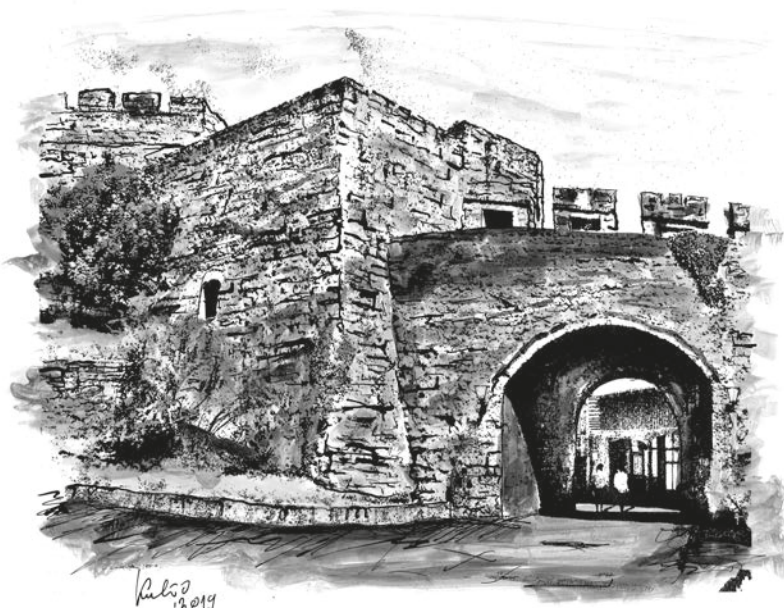
Још када видим та ружна лица, сав се најежим. Како их земља још држи!

- Ти над свима спроводиш терор...

Није истина! Тата, увијек сам сматрао како ти превише читаш новине и гледаш телевизију. То је штетно. Какав сам ја терорист? Ја не пуцам у људе, ја пажљиво правим експлозије - и то само из задовољства. Ако неком моје експлозије сметају, нека стави вату у уши или ми да времена за испитивање нових смјеса. Ја са пријатељима истражујем. Хоћемо да отправимо ракету - то су мирне иницијативе...

- Ако не престанеш... Зашто се смјешкаш? Клекни на кољена и реци: «Нећу више правити експлозије»...

- Тата, промисли мало! Зар не схваћаш да је то насиље! Да си екстремист! Ти ме хваташ за уво, ти нарушаваш неприкосновеност личности... Тата! На кога си подигао руку – ја сам од тебе поте-

као... Сјети се свог ђетињства. Зар ти ниси пуцао, зар ниси правио експлозије? Тата, шта је с тобом? Сасвим недавно си био свој - а сад си сасвим туђи...

- Нећу више, нећу - изговорим на крају оно што он жели, силом изазвану лаж...

Шта ће ти ти јадни потказивачи? Постижеш само то да ћу отићи у подрум и чинити покусе не у гаражи, већ у тамном прљавом подруму. Ти подвргаваш мој живот ризику - и све због њих...

Тата, тата... Они те ионако неће вољети - а сад те ни ја више нећу вољети, већ ћу те само жалити, слиједити те и туговати...

И када одем и ти останеш сам, биће ти лоше - они ће да те нападају - својим пријавама полицији, комитету, суду: «Зашто он није као други? Зашто нема аутомобила, а има гаражу? Та гаража нам смета да вјешамо рубље». И доћи ће радници и срушити нашу гаражу, и покварити наше двориште, и оно ће постати проходно... А комшије ће те нацирати у својим становима, сједиће у њима, гле-

дати кроз прозор - и љутити се, запрепашћивати и уздисати - као муве иза стакла.

Они те мрзе – зар ти то није јасно – то су нељуди који немају ничег у души, па ни душе немају, јер душа - то је дар...

Сјећаш се кад си ми направио звиждаљку? Изрезао си ваљчић из зелене гране врбе, вјешто огулио ножем кору - и открио бијелу склиску мекоћу дрвета. Издубио си у њој усјек - и опет ставио кору на ваљчић, подрезао га брзо: цап-цап - и испала су отворена устаща. Пухнуо си у отвор - и зашвирао... Горки сок је био на уснама, зазвиждало је и заплакало – живо дрво. А под кором је било голо дрво - као ми када смо лежали у кади, сјећаш ли се?

И опет ми дође да ти кажем «збогом». На кога си се уметнуо тако наиван и неозбиљан? Ујединимо се и побиједићемо их! О, како би се они нас бојали, како би нам завиђели – ево, иду отац и син, весели су, смију се и звижде... И син је оцу до паса, а отац не допуста да му ико увриједи сина. И

сам га неће увриједити. А све остало није важно.

Тата, ти си ме сам научио да звиждим!

Превео с руског Жарко МИЛЕНИЋ

О аутору

Јуриј НЕЧИПОРЕНКО (Ровенка, Украјина, 1956) је прозаиста, критичар и писац за дјецу. Дипломирао је физику на Државном универзитету у Москви. Доктор је и старији научни сарадник Института за молекуларну биологију Руске академије наука. Уредник је часописа «Русская жизнь» и «Электронные пампасы». Предсједник је удружења «Гајто Газданов». Објавио је три књиге прозе. Лауреат је књижевних конкурса «Сергеј Михалков» (2008), «Заветнаја мечта» и награде Удружења писаца за дјецу (2009). На српски језик му је објављена књига «Дечак са вашара» (о Гогољу) која је изашла у Београду 2010. године.

Милешева пјева

23.

Човјека обузме милина при помисли да је „сунце претекао“.
Тек што се јутарње богослужење свршило, каменом стазом корачам од цркве према конаку.
У шапи, као пиле, држим нафпру за Вућића и Драгану.
Наличан циновском каменом једру, Титеровац се наднио над манастиром.
(Црква је – као што знамо то – брод.)
За једром изгријева.
Свјетло је на таласима.
Спонтано, сасвим, у мени се узљескала пјесма „Над Србијом свиће“ – што сам је написао за празник Макавеја 2005. године, у погрез оног смутног времена огрезао, са „оне стране Дрине“, погледа упртпг на ову страну (ка Косову), гушећи се и потањајући. Грцајући.
У себи запкам ријечи:
Отишје...
Просине иза планине.
Засија Манасија,
Грачаница и Соколица,
Студеница,
пречистог лица,
окна Девича и Жича

Љубостиња –
бреза под заром иња,
Дечани и Сопоћани
Ко снијег на грани
сјакте;
Милешева пјева...
Мати, Србија тија,
брижно учи ме тиме:
У пакла рудини сини,
у невидици,
кад мрак те стијесни –
Бљесни!

Гвирка и сјајка обла нитна сунца. Једру камено облива руј. На тренутак си спреман да повјерујеш како је пред нама први бескишни дан
Над Србијом свиће.
Заједно са мном, Милешева пјева.
У јутарњој свјежини, у кадном озону ћутим присуство оних које су „мирисе носећи јутро претекле“.

(Одломак)
Мирко ВУКОВИЋ

In memoriam

ЖИВОТОЦИ

(Здравку Ћосићу Ћосу)

Живимо за звуке и металне речи
Просте као дани наше немилости
И ко би да нас у надању спречи
О лудости лепа молим те опрости

Не уздај се у нас ни у себе саму
Нема се куда оваквим какви смо
Проденули пламен главе кроз ову таму
О којој већ увелико све знамо

У нашем се свету вековечно овако траје
У оном што јесмо и оном што би да нестаје
(8.5.2012.)
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

ОСНОВА И ПОТКА

Недељку Санчанину-Неђи

Тамо где је потка беше и основа
И то није моја мисао из снова
То је једна стварност за времена стална
Као нови облик од плуга и рала...
Ту виспреност умну уткао је човек
Да зналачки духом опечати збиљу
Ту су све лепоте у људском немиру
И сва сведочења тиском на папиру.
Где је људска нада кад узраста- пада
Та сва напрегнућа тавор кроз беспућа
Сев уз знатижељу носећ собом веру
Над пржином - гари за основне ствари.
Човек свога кова стваралачко биће
У недобу чарки успет ће и бит ће
Жар пламена врелог земљом разасута
Оставиће дела списатељског скута.
То будуће време нејасних манира
Добит ће шта беху речи са папира
И ми као прошлост тешкије вагира
У пожуди вечног уз потрагу мира...

ПОДСЕЋАЊЕ - НА ТЕ ДАНЕ

*Јулиус Јемељановић Барановски
(1904, Прњавор- 1999, Загреб)*

Негде скоро око једног века
Подсетићу само на човека
Сво детињство и тегобне дане
Црне ноћи док зора не сване.
Све подсећам на опаке зиме
Ситну децу- неминовне глади
Да се чује подсећам због младих
Суров живот уз блатњаве путе.
На сећање без мира минуте
Сваког часа и у свако време
За опстанак борба без дилеме
Уз танану стрепњу дечијих душа...

Да се човек присети свих зала
Једна књига била би му мала
Сав у збиљи помињем му име
Јулиуса и Сибирске зиме.
Све у књизи али од три тома
Описано непобитно више
Шта све људско опстајава биће
Док је чита ко без даха дише.
Желим сваком читање у миру
Док подсећа човек на папиру
Да га књига озари у лицу
Уз сазнање: „Сибирси лед у срцу“.

Светозар САВКОВИЋ

О аутору

Светозар Савковић, рођен 1955. године у селу Кремна код бањалучког Прњавора у којем завршава средњу школу. У Новом Саду завршава студије техничке. Објављивао поезију и прозу у већем делу часописа за књижевност и уметност на простору бивше Југославије. У Шведској је дружбовао са преминулим песником, Мехом Бараковићем, о чијој је поезији и животу песника писао и јавно говорио.

До сада објављене књиге: група аутора, “Топлији део неба”, Београд, 1981. Самосталне књиге, збирке песама: “Да се живи да се траје”, Нови Сад, 1999.; “Шумске сестре”, Нови Сад, 2001. које су преведене на руски језик 2015.; “Путем до звезда”, КЗЈ, Београд; “Растојања-или дисхармонија опаког”, Српска књига, Рума, 2006.; књиге прича: “Необичне приче”, Нови Сад, 2009, “Незгодна деца”, 2015 и “Ковачица река”, 2017. Живео је на више места и радио различите послове. Сада пише и живи у Буковцу код Новог Сада.

Рецензије

ДРАЖ И СНАГА МИНИЈАТУРЕ

(Над збирком пјесама „Моји псалми“ Слободана Кекића)

Као и у својим претходним пјесничким књигама, Слободан Кекић је и у најновијој збирци Моји псалми штедљив на ријечима. Слиједећи библијске псалмописце, он се труди и успијева да у једној или двије пјесничке слике, проткане добро прикривеном рефлексијом, каже истину која, по његовом мишљењу, заслужује да се оваплоти у пјесми. А та истина узета је из живота, из свакодневља, па се читаоцу учини да у њеној једноставности препознаје и своју мисао, да би и он сам могао исто да каже, не мијењајући суштиу, само на другачиј начин.

Танка нит која спаја или раздваја живот и смрт, пут којим идемо и који у суштини не значи повратак ни кад се враћамо, отета игра за коју нам у замјену дају борбу с вуковима што имају тридест два очњака у чељустима, сјенка која нас прати од рођења до смрти, трагови душе у нашем доживљавању трагике живота, тражење мира у поврацима дјетињству, бич с урокљивм очима на врху – то су само неки моти-

ви који карактеришу ову поезију, показујући да нема такозваних крупних или великих тема и да није у томе снага пјесме већ у њеном исказу и изразу.

Смрт је, могло би се рећи, ипак опсесивна Кекићева тема. У више од половине пјесама уврштених у ову, обимом невлику збирку, њена сјена распростире се стиховима, боји их тамним нијансама, а најјасније је осликана у минијатури „Знакови“:
Поново слијећу гавранови
На лешеве
Што живе у нама

Остављају знакове
Којим свако своју рану вида
Добијену у боју са собом

И то је цијела пјесма. Зар јој шта више треба да би се исказало то што је била пјесникова намјера. Баш ништа! Ту је сасвим прецизно исказана унутрашња борба човјекова, а читаоцу је остављено да промишља и одгонета да ли су гавранови онај наш alter ego који нас прогања и онда када нисмо свјесни његовог присуства, или

су то „спољни непријатељи“ који оличавају судбину и усуде.

Има и пркоса у поезији Слободана Кекића. Он се посебно огледа у одлично насловљеној пјесми „Смрт у огледалу“. Смрт је неминовна, за њу сваки човјек треба да се припреми и пред њом не треба дрхтати као трска. Пјесник поручује: буде пред њом орао, покажи лавље зубе, Не призивај лажно ридање! Сусрет са смрћу треба преточити у оду у којој ће се препознати и властити анђеоло који ће смртника одвести тамо гдје му је мјесто.

Једну пјесму С. Кекић посветио је прерано трагично преминулом пјеснику Љупку Рачићу кога памтимо по одличним пјесмама, нарочито по „Оди црвенон луку“, И он, Кекић, написао је једну хедонистичку оду, пјесму „О вину“, коју овдје ваља у цјелини навести: Вино се испија полако,
натенане.

Тад је к'о усна непољубљене
дјевојке.

Стегне грлице к'о оскоруша.

Клизне у утробу

и пјева птичијим гласом.

Збирку завршава дирљива пјесма „Писмо мајци“. Уз то што је на ненаметљив начин исказана љубав према родитељици, пјесник је и ову пјесму искористио да, могло би се рећи, заокружи мотив смрти којим се бави готово кроз цијелу збирку.

Минијатуре код Слободана Кекића показује да имају посебну драж у пјесништву, али и моћ којом исказује озбиљно промишљање свијета, па зато збирци Моји псалми треба пожељети добродошлицу међу читаоце.

(Бања Лука, 3. 11. 2018)

Ранко Павловић

Биоенергија

ЕНЕРГИЈА ЖИВИХ БИЋА УГРОЖЕНА ТЕХНОЛОШКИМ НАПРЕТКОМ

(Опасност одумјетне интелигенције)

Данашњи човјек такозваног савременог, модерног доба све мање има времена за себе. Са технолошким развојем, тоталном компјутеризацијом, човјек се удаљио већ подалеко од природних начела

У радним просторима контаминиран је врстом штетног, негативног зрачења. Овај пут говорим о техничком фактору зрачења, други највећи кривац за дебалансе на енергетској разини човјека. Особе високе сензибилности–преосјетљивост на факторе који угрожавају животну силу, биће међу првим пацијентима којима, ће се угрозити здравствено стање. Да би се радник, службеник опоравио, требало бига на одређено вријеме удаљити из контаминираниг простора у ком су електромагнетни таласи, као и вјештачка свјетлост довели до неповољног здравственог стања. То се у већини случајева неће догодити, па ће у догледно вријеме морати потражити помоћ у амбуланти, болници... Чим пређе праг здравствене установе, поставиће му се и дијагноза.

А у интересу система - као таквог што прије треба опоравити и вратитина посао. Наравно, отклоњене су само посљедице, а узроци остали. У догледно вријеме пријети опасност да ће бити потпуно укинут контакт између пацијента и љекара, те ће његова компетентност престати да важи и умјесто њега појавиће

се машина као свезнајућа и свемоћна. Скоро, па употпуности налазимо се у том времену. Љекар је, идентификујући себе са машином на којој ради, стигао у просторе илузије, да оно што може машина у ствари чини он. Заблуда је видјети оно што није већине видјети оно што јесте, па и не хтјети видјети оно што се види.

Тако је медикус довео себе у самозадовољавајуће, самозаваравајуће и самозадивљујуће стање и позицију неповољну за пацијента, а поражавајућу за њега, те ће постати помоћник техничке могућности. Неповољно за љекаре је и то што се у медицини све чешће преноси колективна (тимска) одговорност која је из политичких кругова прешла на медицински полигон, а та одговорност није ништа друго већ бјежање од индивидуалне кривице.

То је еклатантан примјер како репресивно и догматски дјелује идеологија на науку. Како су начела медицине и њене посљедице препознатљиве на сваком кораку и како су те посљедице најљудскије подвргнуте критици, медицина не може изаћи пред јавност без оскрнављене савјести морализаторских проповиједања, лажи и паралажи, баш онако као што не може ни идеологија у што смо се сви увјерили.

Ове психолошке слијепе мрље које је медицина уз благослов идеологије, изградила, опасније су по медицину и њене протагонисте од најтежих болести пред којима влада медицинска немоћ и незнање.

С друге стране, парцијална медицина, која је подијељена на сегменте, те је на тај начин подијелила и човјека, тако испрана, неће стићи ни до науке ни до човјека.

Зависност од машине с једне стране, љекара са друге и евентуално лијека са треће, стављају пацијентов живот на клацкалицу између лажи о свемоћи апарата, немоћи науке која му обећава оно што не може да пружи, а најчешће штетности лијека који му медицина нуди. Тако он постаје роба за конфекцијску потрошњу.

Болесник, машина, љекар, чине троугао тржишта. Не могу умаћи тржишном карактеру и тржишној безличности.

Ни ова најновија технолошка достигнућа, која се у медицини примјењују, немају комплетну

аксиолошку зависност, па чак ни оправдање, ни медицинско ни етичко.

Болнице су постале посебна покретна трака, гдје је све више заступљено машина, а све мање живих љекара.

Систем који себрине о њиховом здрављу, у овом случају мислим на љекаре. И њих ће образовати тако и односити се према њима да су машине које управљају машинама, којима се исто тако може замијенити покварени дио, преспојити инсталације, искључити аларм за опасност или кад се скрхају, осигурати мјесто гдје могу дочекати свој крај. Машине су се веома умножиле, те постоји реална опасност за пацијенте од заборава ријечи, емоција и непосредних контаката. У природи човјека је, да вјерује више природним изворима, изворима гдје ће бити задовољна његова душа, јер пацијентима је некад довољна и ријеч утјехе да бисе ослободио патње.

Потенцијал умјетне интелигенције је невјеројатан, те постоји могућност да у потпуности промјени начин на

ШИПАК

Како год да окренеш
Свет се врти у круг
Свог да га стресеш
Живот је велики дуг.

Пронаћи болно место
У ткиву живота твог
Други то чини вешто
Да побегне од свог.

И кад сав свет докучиш
Самом се себи смучиш
А после тог открочења
Све се на боље мења.

Остаћеш сам, празних руку
Браћа ће својски да туку
Ал', шака још шипак има
Ипак, шипак је шипак-свима!

Владимир ВУКОВИЋ

ЕГЗОДУС

Чопор луталица ме позива
да пођем с њима.
Нуде бескрајна пространства
и слободу воље,
припадност стварну
без трунке зlobe.
Шапе чврсте
за загрљај утјехе имам,
зубе који не разарају,
погледе који смирују.
Нуде границе разума помјерене
и свијест необуздану,
дух неспутан
и срце чисто несломљено.
Ријеч јасну непрекинуту
и оданост неиздану,
као поклон имам
и крв вука снажну.
Опрост за бијег добијам
и сат који увијек показује
право вријеме за живот
и нестрах од среће
и свега што је превише.
Позив на лутање неизгубљено
одзвања и идем,
одох полако с њима
у нешто боље.

Ивана РАТКОВАЦ

који живимо и радимо. Но дио стручњака и научника који се баве овом проблематиком често упозоравају да је развој умјетне

интелигенције играње са ватром и да је мач са двије оштрице.

Вито БОЈКОВАЦ, биоенергетичар

Мргуда

Једна од најљепших Кочићевих приповиједака објављена је први пут у његовој првој збирци „С планине и испод планине“, 1902. године, али је, према свједочанствима Васе Глушца, читана у Кочићевом бечком кругу и била од стране Павла Лагарића подвргнута најстрожијој критичкој анализи.

Управо на њој је, како наводи Глушац у свом тексту, „Петар Кочић и Павле Лагарић“ (у бањалучком Развитку, 1936. бр. 11), неприкосновени ауторитет Кочићевог литерарног кружока у Бечу упућивао младог писца у тајне приповједачког заната.

Шта је све Кочић мијењао у тексту своје приповијетке није познато, али је чињеница да се рукопис те приче, а то је и једини познати рукопис једног Кочићевог приповједачког текста у цјелини, не разликује од оног какав је ушао у његову прву збирку и остао неизмијењен и касније. (Фототипско издање рукописа Мргуде објавио је Музеј Босанске крајине, 1965., на чему изм посебно захваљује Никола Вуколић, који је касније у својој Задужбину, обнављао то издање)

Мргуда упрти рубине и пође на перило. Нешто јој се стеже око срца кад изађе с бременом из зграде.

Има већ неколико недјеља како се у селу само о њезиној матери, а још више о њој говори.

Кад мину поред Бореновића кућа, лијепо осјети како је румен обли и ухвати дрхтавица. Боји се видјеће је ко, па ће што рђаво за њом рећи. Она је љута, вратиће му, па опет тешко њој.

Мати јој је немирна. Једнако трчкара од куће до куће. Некад и омркне у селу, а свијет као свијет: свашта испреда. Човјек јој се жалио и попу:

- Оче, молим те ко старијег, прошћеш, она моја бијежа од мене... Буде два, три дана код куће, онда се нешто пришјети, намаже косу, очешља и обуче ко да ће на збор, па ето ти је у свијет. Нема је за неколико, па се јопе' врати. Примим је. Ко велим: моја је, бог је не убио! Буде мало, јопе' реп на раме, па у мрак... Ја је солим, одијевам, обувам и 'вамо чиним јој, што'но

веле, идару, а, прошћеш... Е, па, оче и брате мој, знаш како је: не мере исан! Оно, има се и про'дати, ама с образом и поштењем.

- Не кријем, не шијем, већ ево ти отворено пред овом свијетлом брадом кажем: Нећу те! Шта ће ми стара, саката, сипљива и чакараста кљусина?!

- Шути, роспијо једна роспијска! Осман је паша један по један био, па је и он на Плевни изнемог'о. Ама, зар није тако, оче Ђурђу, молимо те?

Така је Мргудина мати.

Посрћући с разора на разор, Мргуда застаде више Влајића тора. Чу разговор.

- Увано о мени говоре - помисли у себи и зађе за један лиснат грм.

- Јест, друго моја, крв! Жестока крв је томе крива.

Мргуда познаде грло и задрхта.

- И ја би то рекла - чу се други, мало облији женски глас. Ама, јеси ли је вид'ла, сестримим те: нема јој ни седамнаест година, а сисе јој набризгале, па тврде ко камен! Кад је погледам, лијепо ми дође криво што сам женско: јест, очију ми!

- Испале ти дабогда! - прошапта заједљиво Мргуда.

- Ама, не треба ти ништа друго: погледај матерешину само! Старија је од мене макар десет година. Ја, јучерашње вузле: крезуба бабетина, а она и сад ко каква млада.

- Нека си ти крезуба бабетина, ама си и поштена жена, а она је од копилског соја. У њезином се племену и копилад рађају. Ја би се својом дјецом, друго, заклела да је и Мргуда копице.

- И јесам копице! - шкрипну Мргуда зубима и клисну поред тора на перило.

Спрти рубине, сједе и поче се изувати.

Кад се изу, збаци са себе зубун, забаци остраг прегачу, узгрну кошуљу до изнад кољена, па зађе у воду и стаде усправ. Погледајте је како је кршна и наочита!

Лице смеђе, окошто, а остала снага саливена, једра, пуна као у надојена јањета.

Крупне, дубоке, црне очи увијек су јој нешто влажне; а нос прав, меснат, с округлим ноздрвама, мало навише завинут. Усне набубриле и увијек црвене. Само кад се ражљути, задрхћу и поблиједе.

Осим свега тог Мргуда је, што се у народу каже, слатке крви - слатке, преслатке! А кад запјева: "Мој се драги на војску опрема" - готово свака жена која има сина на солдацију стане плакати. Тако је копице знало ту пјесму жалобитно запјевати.

- Само нек сам ја Мики драга, па нек свијет говори што гођ'оће, - прошапта она, сагну се, узе пратљачу с обале и стаде испирати рубине.

Око ње свукуд вода, свјетлост и непрегледно, миришљаво прољетно зеленило. Ваздух се очистио иза кише, па трепери и свијетли се као стакло. Око бијелих, обних ногу жубори вода и лагано протиче, а треперава се свјетлост одбија од воде и игра јој се по влажним образима и дугом, сјајном гердану.

Диже главу, баци пратљачу на обалу, протегну се, а пјесма јој се само из грла оте:

Мој се драги на војску опрема.

Очи јој засузише, а снага тихано задрхта. Глас се снажно, умиљато разлијегао, прелијевао се грчином, пркосом, разбуктали жаром.

Иза ње бућну камен у воду и попрска је по бијелим бедрима. Она се трже, поблиједи и задрхта као срна, а пјесма јој се следи на

блиједим, уздрхталим уснама. Окрену се, а оно Микина глава вири кроз упрскано и овлажено шибље.

- Мика, брате мој, бјежи отален; видиће те свијет, па што ћу онда од срамоте, јадна ти сам! - преклиње га Мргуда и неспретно, збуњено спушта кошуљу низ голе, пуне бедре.

- А кад те Лујо Крстанов пресреће у јелику, ти шутиш... Не велиш: видиће свијет.

- Мореш, Мика, говорити шта гођ оћеш! - уздахну она и изиђе на обалу. Шта ће ми Лујо? Онај шврћо! Од рђе се не мере крува најести, а кад иде, клима ко какав старац. Да је барем таки герз ко ти, тако снажан, плећат, висок, мо'о би чојек нешто и помислити, а нако... Мика, брате мој, ти се гријешеш ода ме.

Он се затрка, прескочи преко воде и приђе јој.

- Сав свијет скочио на ме, па и ти. Зар ти није, болан, жао? ... Мика, Мика, огријешеш душу!

- Знам ја твоје извијање, Мргуда, знам!

- Шта ти оћеш од мене, Мика?! Крви би ти своје уточила. Ја те волим, умирем за тобом, а ти... Душе би ти дала. 'Оћеш душе?! А у чему је душа? Је л' у крви? - пита Мргуда, а сва се зажарила у образу.

- Веле да је - одговори хладно, преко срца, Мика.

Она у тренутку истрже Микин нож иза припашаја и махну по голој мишици. Крв шикну, а рана се разврати. Дрхћући, трже рупчић испод накићене тканице, натопа га врелом крвљу и баца пред Мику.

- Ето ти душе! Мика, вјерујеш ли ми сад - јекну боно, а сузе је облише.

Мика се окаменио, поблиједио, па шути. Једва се освијести и приђе, те јој зави рану, па је стаде снажно око струка стезати, гристи, грлити и љубити.

- Немој, брате мој, не ваља се то прије вјенчања - отима се она малаксало, отирући руком оно мјесто на ком је осјећала Микине уздрхтале усне. Боји се, јадница, познаће свијет.

Он јој несвјесно, нехотично завуче руку у набрекла њедра, која су у ватри горјела као оно модро, распаљено, планинско небо изнад њих. Мргуда се трже, врисну, а гердан јој звекну на једрим прсима:

- Јој, јој! Немој, очи моје, ја сам шкакљива.

Његова рука ухвати за нешто влажно, обло, тврдо као камен, а вруће као жива жеравица.

- Немој, зеницо моја! - прошапта она њежно, с дубоким уздахом, занесе се и, изнемогла из силног узбуђења, немоћно спусти главу на његово раме. Са Мргудиних зажарених образа нестаде узавреле румени. У часку се прели у мртво, ледено бљедило.

Од тог дана није се више насамо састајала с Миком. Бјежала је од њег' јер се бојала свијета; бјежала је од њег, а умирала је за њим. И јесен дође. Мику примише у војску. Мој се драги на војску опрема!

Била је пошљедња ноћ пред полазак Микин, бурна, вјетровита, јесенска ноћ.

Мргуда запрета у кући ватру, уђе у зграду, свуче се и леже у мјесто.1

Испод тврдог, сламног поглавача мириши суво босиље, девесмиље и црвени, увели ђулићи, а под њом се шири мирис загријаног, планинског сијена.

Помисли на Мику. У глави осјети ватру, а уз образе јој удари врео пламен. Обли је врућ, преврућ зној и цијела јој снага задрхта па набрекну. Дрхће и намиче на се власнату, меку поњавицу. Гори, све гори, као да је у ватри.

Збаци поњавицу с облог, загријаног, уздрхталог тијела, завуче руку под миришљави простирач, извади сламку, па је стаде грискати, немирно се протежући. Она гриска, а испод поглавача мириши босиље, девесмиље и црвени, увели ђулићи:

- Боже мој, оће ли доћи?

Изађе јој пред очи снажан, ведар, насмијан. Она нешто грјешно помисли и од те се помисли стресе.

- Не ваља што сам помислила! То је гријешно и богу драгом мрско. Боже, што си ме 'ваку

створио? Што ће ми ова снага и ватра? Проклета крви, што ме тако мучиш?!

Обрну се на другу страну. Кроз размакнута јелова брвна, која су ударала на смолу, видјела се мјесечина како се расплинула по жутом, скореном блату око стаја. Она гледа и дрхће, а срце стрепи у силној, насртљивој, неодољивој чежњи:

- Боже мој, оће ли доћи?

Вјетар ломи и крши гране с ретка трешања више зграде, силно зајауче, па ситно, оштро зацвили и затресе зградом. Вјетар трга и просипље суво, свенуло лишће, а она пламти, гледа и шапће:

- 'Нако ће се и моја младост осушити, увенути, чекајући га док се врати с војске. Али чекају га. Да ме цар проси за свог сина - нећу!

Горјела је, дрхтала је, па је онда тихо у сузама као мало сисанче заспала...

На згради шкрипнуше врата, за планине зађе мјесец, вјетар утоли и све се утиша.

Из даљине хуји ријека. На млинским лакомицама шуми вода и пада у бадањ. Кроз примамљиво шумење и слијевање воде чујеш као да неко шапће. Окренеш се - не видиш ништа. Само чујеш како ријека уједначено хуји и осјећаш како тешко дише ледена, јесенска ноћ.

*

- Лани нас уби кља, ове године оби град, а догодине нек' нам царевина пошље добра десетара - па никад боље среће!

- Људи моји, ја млим да нас ово трећи пут бије вријеме од ове проклете укопације?

- Како нас неће вријеме бити кад се копилад рађају, а свијет се без божје воље вјеша!

- Ко се објесио?

- Па објесила се Мргуда Малетина, дабогда јој земља кости изметала! Ш ње је овај град пао...

- Не куни, дијете! - викну стари Чочорика. Град је божја воља. Мргуда је погријешила, крв је занијела, ама и гријех свој окајала. Дјецо, не кун'те је, већ реците: бог да јој душу прости!

Петар КОЧИЋ

In memoriam: Борислав Боро Гаврић, књижевник

Какви би требало да су људи

Драги наш Боро,

Све нас је изненадила вијест о твом одласку: твоју породицу, пријатеље и сараднике. Како смо рађањем долазили на овај свијет, тако лагано и одлазимо.

Борислав Гаврић је рођен 1936. године у бајковитим предјелима села Ораховица, општина Лукавац, БиХ. Основну школу завршио је у родном мјесту, средњу у Лукавцу, Вишу педагошку у Тузли, а Филозофски факултет у Сарајеву. Прво запослење добио је у школи Лукавац, а затим и у Живиницама.

Послије неколико година рада у школама у Лукавцу и Живиницама, прешао је, на основу конкурса, за директора Средњошколског центра у мјесту Бановићи.

Он и супруга Божена добили су сина Милоша, кћерке Милојку, Невенку и Софију. Радећи као просвјетни радник, почео је да објављује пјесме у разним књижевним листовима и почео да се озбиљно бави писањем.

Организовао је књижевне сусрете младих писаца, те на ступе пред ђацима у школама. Афирмисан као успешан директор у Средњошколском центру, добија ново запослење - функцију директора Центра за социјални рад општине Бановићи.

Гдје год да је радио, остали су трагови великог ствараоца. Често је знао да каже да за њега нема радног времена, „радно вријеме је када се посао заврши”. Био је неуморан. То може само снажан ум и јака личност, као што је био наш Боро. Он је тачно знао по којој линији ходи, а то је линија моралне визије будућности.

Избијањем ратних сукоба преселио се са породицом у Бијељину. Доласком у Бијељину почиње да ради у Основној школи „Свети Сава” као школски педагог, гдје је радио све до пензионисања.

Послије пензионисања укључио се у СПКД „Просвјета” у Бијељини у којој је основан Књижевни клуб „Јован Дучић”. Боро је изабран за првог предсједника клуба. У том периоду почео је да објављује своје књиге поезије за одрасле и за дјецу. Из његовог књижевног пера објављено је четири романа, девет збирки пјесама и једна монографија насеља Ораховице.

Добитник је награда: „Кочићево перо” за роман На царској цести, „Вукови Ластари” - Лозница, „Златно перо” Борачке организације Републике Српске, општинске организације Бијељина. Носилац је значке Краљева круна Републике Србије и звања Српски витез. Био је члан СПКД „Просвјета” и члан уредништва „Српске виле”, часописа за књижевност и културу, члан Удружења књижевника Србије, Матице српске Нови Сад,

Удружења књижевника Републике Српске - Подружница у Бијељини и члан Књижевног клуба „Јован Дучић” Бијељина.

Позитивне оцјене о раду и стваралаштву Борислава Гаврића дали су еминентни познаваоци српске књижевности за дјецу и одрасле. Они су посебно истакли Борину способност да нађе праву ријеч за приказивање судбине обичних људи и да покаже њихову способност да и у најтежим приликама остају прави људи.

Наш нобеловац Иво Андрић је рекао „Сви смо ми у реду за одлазак, само чекамо да нас Вишњи позове.”

Данас када се са болом опраштамо са нашим Бором, тугују супругу Божену, син Милош, кћерке Милојка, Невенка и Софија, зетови Зоран, Ненад и Едуард, унучи Данијел, Нино и Роберт, сестре и браћа са својим породицама и остала многобројна родбина и пријатељи.

Чланови Књижевног клуба, СПКД „Просвјета”, Удружења књижевника Републике Српске - Подружница у Бијељини чуваће успомене на тебе и твој дјела.

Почивај у миру под овим семберским небом. Нека ти је вјечна слава и хвала, драги наш Боро!

(Ријеч опроштаја у Бијељини, 26. 2. 2019. Године)

Здравко ЗГОЊАНИН

Борислав Гаврић (1936-2019)

Борислав Гаврић (Ораховица на Озрену, 1936) завршио Филозофски факултет у Сарајеву. Објавио четири романа, девет збирки пјесама и једну монографију. Члан је Удружења књижевника Србије и Матице српске Нови Сад. Добитник је „Кочићевог пера” (2003) за роман На царској цести. Награде: „Стојан Степановић”, Вукови Ластари - Лозница (2007) за сонетни вијенац „Озрен распопућена земља” и „Златног пера” Борачке организације Републике Српске, Општинске организације Бијељина (2009) за пјесму „Божурима Српска процвјетала”. Носилац „Златне значке Српског витеза” (за књижевност).

Представљена јавности књига „Укоричене Године“ Ненада Симића у Дервенти

Бројност посјетилаца

У дервентском Културном центру, у великој сали испуњеној до последњег мјеста посјетиоцима, што код нас није баш осјетна пракса у последње вријеме, промовисана је књига новинских текстова, репортажа и других облика новинарског изражавања писца и новинара Ненада Симића „Укоричене године“ чиме је обиљежена и његова 18-досишњица новинарског рада. На промоцији су говорили рецензенти књиге протојереј ставрофор Жељко Теофиловић и књижевник Ранко Прерадовић. Теофиловић у рецензији истиче да „Укоричене године“ треба прочитати, имати и чувати, али и оставити да пожуте њени листови и да генерацијама које тек долазе текстови буду сјећање на прошлост. Књижевник Ранко Прерадовић рекао је да је велика врлина објављене књиге да ће употпунити своју функцију у времену које долази. „Заиста је прелијепо видјети пуну салу на промоцији књиге, вјерујем да је то Симић својим радом заслужио и да ће наставити успјешно даљи рад. Ријеч је о младом и амбициозном ствараоцу ове врсте“, рекао је Прерадовић. Симић је истакао да је књига настала као плод вишегодишњег новинарског рада на начин да је сакупио и поново објавио оно о чему је писао у разним новинама. „Тим чином настојим да продужим вијек постојања јунацима у књизи и да им још једном захвалим што су указали част да њихове приче представим јавности. Многи од тих јунака су на својствен начин говорили о животу, искушењима, успјесима, свједочењима о разним догађајима“, рекао је Симић. „Укоричене године“ подијелене су у неколико поглавља: Људи причају, Из села и града, Вјерски

живот, Из других крајева, Необичне појаве, Сјећање и захвалности. У књизи је објављено око 400 фотографија и на десетине изворних новинских текстова које аутор, како је истакао, дарује са жељом да ће и други више објављивати о свом завичају. Гост промоције била је женска пјевачка група Културно-умјетничког друштва младих „Босиљак“ из Дервенте. О вишегодишњој сарадањи са аутором и честитке аутору изразили су начелник општине Брод Илија Јовичић, председник Скупштине општине Дервента Маријан Кљајић, председник Српског просвјетног и култур-

ног друштва „Просвјета“ Дервента Драган Каиновић, председник Борачке организације Брод Зоран Видић, затим заступљени у књизи Маринко Думонић и Весна Јунгић, те дервентски књижевник и новинар Савко Пећић. Представљању књиге присуствовали су свештеници Српске православне цркве, књижевници и новинари, те представници јавног и политичког живота из Дервенте и општина Посавине. Књига је објављена у издању Српског књижевног клуба „Вихор“ Дервента и Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ Бањалука.

М.М.

Принцеза „Дјечијег царства“ за 2019.

Преко 7000 пјесама и око 3000 дјеце од
Македоније до Словеније. У финалу 70
учесника из свих бивших република.

ТРЕБАТИ

Мостови спајају људе.

Мени треба један мост
добри људи
кућа на крају шуме
један скутер
и сунчане наочале

требају ми мисли у прољеће
ударци кошаркашке лопте
од хладан бетон
ауто са пуним резервоаром
и неко ко ће да ме одвезе
у ноћ.

Погледи говоре много.
Мени треба један поглед
који ће помјерити земљу из орбите
треба ми баш он
само да ме подсјети ко сам
и каквом ме тај поглед чини

требају ми залихе среће
да их користим кад затреба
једно може
када кажем хајде
једну гумицу да избришем грешке
и осјећај да никог не чекаш.

Свјетлост је увијек на крају тунела.
Мени треба једна свјетлост
да ми обасја све надлазеће дане
може и један тунел
испод кога ћу да се сакријем
када удари киша

требају ми обећања
да ће све једном да прође
иако ја још не знам шта је пролазност
треба ми стаза
патике за бјежање од проблема
и море.

Селена Берић је рођена 24. марта 2004. године у Бања Луци. Ученица је ОШ „Георги Стојков Раковски“, односно ниже музичке школе „Владо Милошевић“, одсјек виолина. Похођа и школу глуме у Дјечијем позоришту Републике Српске, а и члан је ансамбла омладинског позоришта „ДИС“ Бања Лука. До сада је играла у двадесетак представа.

Као пјесникиња објавила је књигу поезију („Капутић“), и аудио књигу „Танка нит“ за потребе слијепих и слабовидних особа, а у штампи јој је нова књига пјесама која ће се такође зове „Танка нит“. Добитница је неколико књижевних награда од којих су најзначајније дјечија Кочићеве награда „Змијање“, Принцеза „Дјечијег царства“ за 2019. годину, те награде „Бамби орфеј“ и „Бронзани орфеј“ књижевних сусрета у Франкфурту. Пјесме су јој објављене у часописима и на интернет страницама.

Почеци су на крајевима.

Мени треба један почетак
да засјени све крајеве
сат за враћање у прошлост
да у прошлости више грлим
а мање да кидам живце

требају ми путовања
цвијеће у коси
покисле патике
више смијања
мање плакања
требаш ми баш ти.